

Συμπεράσματα

Η ΕΕ ασκεί διττή επίδραση στο εγχώριο σύστημα διακυβέρνησης που λαμβάνει διαμετρικά αντίθετες τροχιές. Ενίοτε θέτει κανόνες και προδιαγραφές προσαρμογής για τη συμμετοχή των τοπικών και περιφερειακών θεσμών σε δημόσιες πολιτικές και διαδικασίες πολικής στο ενωσιακό επίπεδο. Παράλληλα, λειτουργεί ως παράγοντας που παρέχει κίνητρα χρηματοδότησης, προσφέρει ευκαιρίες πρόσβασης στους θεσμούς και ευνοεί τη συμμετοχή τους σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων στο ενωσιακό επίπεδο και, συγχρόνως, την ανάπτυξη πολυεπίπεδων, συνεργατικών μορφών δράσεων.

Η αιτιώδης συσχέτιση της ΕΕ με τους διοικητικούς μετασχηματισμούς στην Ελλάδα εκκινεί με την «αλλαγή των εγχώριων δομών ευκαιριών». Στο πλαίσιο της προσέγγισης της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης η ΕΕ ενθάρρυνε εγχώριους θεσμούς διακυβέρνησης και υποστήριξε προσπάθειες που απέβλεπαν στη συνέχιση πρωτοβουλιών αποκέντρωσης και στη πολιτικο-διοικητική και οικονομική ενδυνάμωση των τοπικών και περιφερειακών θεσμών. Οι ενωσιακές επιδράσεις στο υποεθνικό επίπεδο ξεκινούν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 με την εισαγωγή των ΜΟΠ. Η Ελλάδα, μη διαθέτοντας περιφερειακό επίπεδο διοίκησης, «υποχρεώνεται» εξωγενώς να προχωρήσει στη θεσμοθέτηση περιφερειακών οργάνων διοίκησης με την εισαγωγή του θεσμού των περιφερειών (1986-87). Ομοίως, το 1994 θεσμοθετείται η δεύτερη βαθμίδα αυτοδιοίκησης καθώς με τη Συνθήκη για την ΕΕ (Μάαστριχτ) προβλεπόταν η συμμετοχή αιρετών τοπικών και περιφερειακών θεσμών διακυβέρνησης. Οι δύο περιπτώσεις αλλάζουν τις «εγχώριες δομές ευκαιριών» στο πλαίσιο της διαδικασίας εξευρωπαϊσμού της χώρας.

Περαιτέρω, η αιτιακή διασύνδεση της ΕΕ με τις εγχώριες διοικητικές μεταρρυθμίσεις εντοπίζεται στο γεγονός ότι αλλαγές σε πεδία ενωσιακών πολιτικών, καταστατικών (και μη) κειμένων της ΕΕ και σε θεσμούς (Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, Συνθήκη για την ΕΕ, λευκή βίβλος για την ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, Συνθήκη για τη λειτουργία της ΕΕ, λευκή βίβλος και χάρτα για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, εμπλοκή τοπικών και περιφερειακών αρχών σε πεδία πολιτικής της ΕΕ π.χ. συνοχή, ενίσχυση της ΕτΠ) συντελούν στην αναδιαμόρφωση ιδεών, προτιμήσεων και επιλογών των εγχώριων δρώντων παισίωνοντας πεποιθήσεις και προσδοκίες τους. Πρακτικά, συμβάλλουν στην ανάπτυξη αιτημάτων αποκέντρωσης και ενίσχυσης των τοπικών και περιφερειακών θεσμών, υποστηρίζοντας πρωτοβουλίες εγχώριων παραγόντων με εκσυγχρονιστικό χαρακτήρα (1997, 2010).

Έχει υποστηριχθεί ότι η ενδυνάμωση των υποεθνικών θεσμών αναμένεται να οδηγήσει σε δραστηριοποίησή τους σε εξωτερικά περιβάλλοντα,⁵⁶² ενώ, όπως ήδη αναφέρθηκε, το κυριότερο εξωτερικό περιβάλλον δράσης συνιστά η ΕΕ.⁵⁶³ Στην παρούσα μελέτη η αντανάκλαση των μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών στο τοπικό και περιφερειακό

562. «Εξωτερική αρένα» όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Jeffery (1996a).

563. Jeffery (1996a, σελ. 186) βλ. και ενότητα: 4.1.

επίπεδο διερευνήθηκε στο πλαίσιο της κινητοποίησης που ανέπτυξαν οι ελληνικοί θεσμοί στην ενωσιακή αρένα πολιτικής (Βρυξέλλες). Η υπόθεση εργασίας υποστήριξε ότι η προοδευτική, θεσμική και διοικητική ενδυνάμωσή τους αναμενόταν να εκδηλωθεί με όρους χρηματοδοτικού, ρυθμιστικού και συνεργατικού τύπου κινητοποίησης στην ΕΕ. Η αποτίμηση των ευρημάτων παρέχει ισχυρές ενδείξεις σχετικά με το ότι οι διοικητικές μεταρρυθμίσεις των τελευταίων 30 περίπου ετών δεν μετέβαλαν ριζικά το μέγεθος της υποεθνικής κινητοποίησης των ελληνικών αρχών στο ενωσιακό επίπεδο, παρά την ύπαρξη σημαντικών κινήτρων σε επίπεδο χρηματοδοτικών πόρων, δυνατοτήτων άσκησης επιρροής στην ενωσιακή νομοθεσία και εκμάθησης πολιτικής. Ουσιαστικά, οι συντελεσθέντες διοικητικοί μετασχηματισμοί, με την εξαίρεση της διοικητικής μεταβολής του 2010 για την οποία απαιτείται χρόνος για να αποτυπωθεί η δυναμική και οι δυνατότητές της, δεν λειτούργησαν ως «κρίσιμα σταυροδρόμια» (critical junctures) αλλαγής πορείας για την πλειονότητα των υποεθνικών αρχών με όρους ανάπτυξης δράσης στο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Αρχικά, εντοπίστηκαν μόλις λίγοι τοπικοί και περιφερειακοί δρώντες από το σύνολο των δυνητικών αρχών να κινητοποιούνται στο ενωσιακό επίπεδο. Στην χρηματοδοτικής μορφής κινητοποίηση, η πρώτη βαθμίδα αυτοδιοίκησης δραστηριοποιείται περισσότερο ενεργά. Η συνεργατική κινητοποίηση παρουσιάζει περιθώρια ανάπτυξης για όλους τους υποεθνικούς θεσμούς στο βαθμό που οι βραχυχρόνιες οπτικές απόκτησης οφέλους υποκατασταθούν από τον μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα των εν λόγω δράσεων. Στη ρυθμιστική κινητοποίηση, ο πρώτος βαθμός αυτοδιοίκησης εκδήλωσε νωρίς τις φιλοδοξίες του και εμφανίζει συνέπεια στην παρουσία του στις Βρυξέλλες, αδυνατώντας, όμως, να αναπτύξει δράση, δεδομένων των περιορισμένων διαθέσιμων πόρων. Συναφώς, η δεύτερη βαθμίδα αυτοδιοίκησης διαθέτει «θεσμική κληρονομιά», την οποία μπορεί να αξιοποιήσει στο βαθμό που εσωτερικές διαφωνίες και μεμονωμένες προτιμήσεις αρθούν και αντικατασταθούν από στρατηγικές θεσμικών συνεργασιών. Το αποσυγκεντρωμένο επίπεδο διοίκησης (νυν αποκεντρωμένες διοικήσεις) εμφανίζει προσπάθειες χρηματοδοτικής και ρυθμιστικής κινητοποίησης υπό το προηγούμενο θεσμικό σχήμα (κρατικές περιφέρειες), ενώ βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σημείο καμπής αναφορικά με το μέλλον, δεδομένης της μεταφοράς αρμοδιοτήτων («προς τα κάτω» και «οριζόντια» – αυτοδιοίκηση και αυτοτελής υπηρεσία εποπτείας ΟΤΑ).

Η ΕΕ αποτέλεσε ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα εγχώριας θεσμικής προσαρμογής μεταφέροντας τις πιέσεις της με ελαστικούς εξευρωπαϊστικούς μηχανισμούς στο υποεθνικό επίπεδο. Εν τούτοις, το κυρίαρχο εξευρωπαϊστικό αποτέλεσμα (Radaelli, 2003) που παράχθηκε από τους διαδοχικούς διοικητικούς μετασχηματισμούς κυμαίνεται, με όρους εξωστρεφούς δραστηριοποίησης, μεταξύ «αδράνειας» και «απορρόφησης» με εντονότερη την τάση αδράνειας για κινητοποίηση στην ενωσιακή αρένα διακυβέρνησης εκ μέρους των εγχώριων τοπικών και περιφερειακών θεσμών διακυβέρνησης (αυτοδιοίκηση Α' και Β' βαθμού και αποσυγκεντρωμένη διοίκηση).

Η περιορισμένη χρηματοδοτική κινητοποίηση των ελληνικών τοπικών και περιφερειακών αρχών σε μεγάλο βαθμό αποδίδεται στους εξής παράγοντες: α) στην περιορισμένη διοικητική ικανότητά τους, β) στην προσκόλληση στην τυπική διάσταση των ζητημάτων, γ) στον περιορισμένο σχεδιασμό για υποστηρικτικές πράξεις μετά την ολοκλήρωση των σχετικών έργων, δ) στην απουσία δέσμευσης εκ μέρους του πολιτικο-διοικητικού μηχανισμού για ολοκλήρωση των έργων και συναφή περιβαλλοντικό σχεδιασμό μακροχρόνιου χαρακτήρα. Ο εξαιρετικά χαμηλός βαθμός ρυθμιστικής κινητοποίησης συνδέεται με την ύπαρξη: α) περιορισμένης στελέχωσης και οικονομικών πόρων, β) περιστασιακής, ασυνεχούς/ασύνδετης και βραχυπρόθεσμης οπτικής αντί μακροχρόνιας στρατηγικής για άσκηση πιέσεων (lobbying) στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, γ) κυριαρχίας άτυπων και θνησιγενών πρακτικών, δ) πολιτικών επιλογών για γρήγορα και πρακτικά αποτελέσματα δράσεων που αντιβαίνουν στη στρατηγική της οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης όπου και απαιτείται χρόνος, ε) ανταγωνισμού μεταξύ των αρχών και στη συνεπακόλουθη έλλειψη συνεργασίας. Η μικρή συμμετοχή σε σχήματα συνεργατικής κινητοποίησης (ΕΟΕΣ) συνδέεται με βραχυπρόθεσμες προσεγγίσεις ως προς τα οφέλη καθώς και ανεπάρκεια πόρων.

Σύμφωνα με τα ευρήματα, η παράκαμψη (με ουδέτερη σημασία) της κεντρικής διοίκησης από τις υποεθνικές αρχές της χώρας (αιρετές και αποσυγκεντρωμένες και με όποια θεσμική μορφή αυτές έλαβαν κατά την περίοδο μελέτης) προέκυψε ότι αποτέλεσε περισσότερο θεωρητικό σχήμα παρά τις διαδοχικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν από τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1980 έως και το 2013, σε συνδυασμό και με τα κίνητρα που προσφέρθηκαν στο υπερεθνικό πεδίο. Πρακτικά, η αδιαμεσολάβητη κινητοποίηση των αρχών υπήρξε ασύγχρονη μεταξύ τους (mobilization asynchronism), με διαφορετική ταχύτητα (mobilization speed) μεταξύ των επιπέδων διοίκησης και οριακό χαρακτήρα για την πλειονότητα των δρώντων (Οίκονομου, 2016α), επιβεβαιώνοντας σε περιορισμένο βαθμό την αρχική υπόθεση εργασίας αναφορικά με την προσδοκία κινητοποίησής τους.

Επιπλέον, από τη μελέτη προέκυψε ότι η ύπαρξη χρηματοδοτικών κινήτρων στο ενωσιακό περιβάλλον αλλά και η ευκαιρία προβολής και προώθησης ίδιων θεσμικών προτιμήσεων και συμφερόντων στην ΕΕ αποτελούν μεν αναγκαία αλλά όχι ικανή προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της απευθείας υποεθνικής κινητοποίησης στις Βρυξέλλες: αναντίρρητα, οι εν λόγω παράμετροι είναι ιδιαίτερα σημαντικοί. Εν τούτοις, η ελληνική περίπτωση υποδηλώνει ότι, στο βαθμό που οι μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες δεν οδηγούν στην αναβάθμιση της θεσμικής και διοικητικής ικανότητας των υποεθνικών αρχών της χώρας βελτιώνοντας τους πόρους τους (κυρίως το ανθρώπινο δυναμικό), η «προβολή» της δράσης τους στο μέλλον δεν αναμένεται να μεταβληθεί σημαντικά, παρά τις παραδοχές της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης περί διασύνδεσης των αρένων πολιτικής, άρσης του μονοπωλίου ισχύος των εθνικών αρχών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων στην ΕΕ και διαμοίρασης αρμοδιοτήτων σε πολλαπλά επίπεδα εξουσίας.

Συνολικά, η παρούσα μελέτη αποτέλεσε μία προσπάθεια –την πρώτη με εμπειρικά δεδομένα– παρουσίασης και κριτικής αποτίμησης της κινητοποίησης των ελληνικών τοπικών και περιφερειακών αρχών στην ενωσιακή αρένα πολιτικής με σκοπό την εξαγωγή ευρύτερων συμπερασμάτων. Η ερευνητική της προσέγγιση συνδέθηκε στενά με την αλλαγή γωνίας θέασης της ΕΕ και την προσπάθεια ανάγνωσης της αντεστραμμένης εικόνας των ενωσιακών επιδράσεων στο εγχώριο πεδίο. Με άλλα λόγια, η αλληλεπίδραση ΕΕ και δημόσιας διοίκησης –κατά το μέρος που αφορά τους τοπικούς και περιφερειακούς θεσμούς διακυβέρνησης της χώρας– επιχειρήθηκε να ερμηνευθεί διττά: όχι μόνον ως παράγοντας που ασκεί πιέσεις προσαρμογής αλλά και πεδίο προσφοράς ευκαιριών.

Σε ό,τι αφορά μελλοντικές προοπτικές έρευνας, η αναζήτηση της υποεθνικής κινητοποίησης των εγχώριων θεσμών διακυβέρνησης δύναται να συνδεθεί με τρεις επιμέρους διαστάσεις: ως προς τα *πεδία* δημόσιων πολιτικών, το *χρόνο* και το *χώρο*. Ως προς τα *πεδία* πολιτικών, η διερεύνηση της κινητοποίησης μπορεί να επεκταθεί και σε άλλους τομείς άσκησης αρμοδιοτήτων των τοπικών και περιφερειακών θεσμών που διαμοιράζονται, όπως, π.χ., ο πολιτισμός και η απασχόληση. Ως προς το *χρόνο*, επισημαίνεται ότι συνιστά γόνιμο πεδίο διερεύνησης η προσπάθεια αποτίμησης του διοικητικού μετασχηματισμού του 2010 με όρους υποεθνικής κινητοποίησης, δεδομένων, αφ' ενός, του περιορισμένου χρονικού διαστήματος που προσφέρεται για την αποτίμησή του από την έναρξη υλοποίησής του και, αφ' ετέρου, της βαθιάς και παρατεταμένης οικονομικής συρρίκνωσης που συνέπεσε χρονικά, εμποδίζοντας την πλήρη εφαρμογή του. Τέλος, ο *χώρος* συνδέεται με τη συγκριτική διεύρυνση του αντικειμένου μελέτης και σε άλλες χώρες, όπου η αρχιτεκτονική διακυβέρνησης είτε παρουσιάζει ομοιότητες (ενιαία κράτη) είτε διαφοροποιείται (αποκεντρωμένα και ομοσπονδιακά συστήματα διακυβέρνησης) προσφέροντας περισσότερες δυνατότητες γενίκευσης των συμπερασμάτων. Στη λογική του χώρου, εντάσσεται και ως «εργαλειακή» προοπτική έρευνας η περίπτωση της στάθμισης της δυναμικής κάθε διαύλου επικοινωνίας των ελληνικών υποεθνικών αρχών με το ενωσιακό επίπεδο καθώς και η ερμηνεία των λόγων επιλογής (ή μη) χρήσης καναλιών πρόσβασης στο ενωσιακό επίπεδο, στη βάση ευρημάτων και άλλων μελετών (π.χ. Swenden and Bolleyer, 2014).

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αποτελεί διαδικασία υπό συνεχή εξέλιξη και (ανα)προσδιορισμό, με χαρακτηριστικά «μεταβλητής γεωμετρίας». Αφ' ενός, οι απαιτήσεις ουσιαστικής συμμετοχής των τοπικών και περιφερειακών θεσμών στον ευρωπαϊκό κύκλο πολιτικής είναι διαρκείς και στο βαθμό που η ΕΕ επιδιώκει να αντιμετωπίσει ζητήματα δημοκρατικής νομιμοποίησης, κυρίως με όρους συμμετοχής υποεθνικών θεσμών σε ενωσιακές διαδικασίες πολιτικής (input legitimacy) η διευκόλυνση της πρόσβασης και η ενίσχυση της συμμετοχής των τοπικών και περιφερειακών αρχών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων αναμένεται να συμβάλει θετικά προς αυτή την κατεύθυνση. Αφ' ετέρου, οι χρηματοδοτικού, ρυθμιστικού και συνεργατικού τύπου ευκαιρίες κινητοποίησης που προσφέρει η ΕΕ συνιστούν ισχυρά κίνητρα ανάπτυξης υποεθνικής δράσης. Υπό το πλαίσιο αυτό, η

συστηματική παρακολούθηση της εξέλιξης της πορείας των διοικητικών μετασχηματισμών στο τοπικό, περιφερειακό και αποσυγκεντρωμένο επίπεδο και η ανάγνωσή τους με όρους εξωστρέφειας, ήτοι ανάπτυξης ορισμένου τύπου υποεθνικής κινητοποίησης, στρατηγικής, χρήσης διαύλων και (τελικά) αποτελεσμάτων, υποστηρίζεται ότι συνιστούν ωφέλιμες ερευνητικές προοπτικές. Η ωφέλεια συνδέεται γραμμικά με την ανατροφοδότηση του «σχεδιαστή» της δημόσιας πολιτικής για τον αντίκτυπο των μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων στους εγχώριους τοπικούς και περιφερειακούς θεσμούς διακυβέρνησης.

Βιβλιογραφία

I. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Adshed, M. (2013). EU cohesion policy and multi-level outcomes in Ireland: How sustainable is Europeanization?. *European Urban and Regional Studies*, 21 (4), pp. 416-431.
- Allen, D. (2005). Cohesion and the structural funds. Competing pressures for reform? In H. Wallace, W. Wallace, and M. Pollack (eds), *Policy-making in the European Union* (5th ed., pp. 213-241). Oxford: Oxford University Press.
- Allen, D. (2010). The structural funds and cohesion policy: extending the bargain to meet new challenges. In H. Wallace, M. Pollack, and A. Young (eds), *Policy-making in the European Union* (6th ed., pp. 229-252). Oxford: Oxford University Press.
- Andreou, G. (2006). EU cohesion policy in Greece: Patterns of governance and Europeanization. *South European Society and Politics*, 11 (2), pp. 241-259.
- Andreou, G. (2010). The domestic effects of EU cohesion policy in Greece: Islands of Europeanization in a sea of traditional practices. *Southeast European and Black Sea Studies*, 10 (1), pp. 13-27.
- Andreou, G. (2016). The governance effects of EU cohesion policy in Greece. The horizontal dimension. In P. Liargovas, S. Petropoulos, N. Tzifakis and A. Huliaras (eds), *Beyond absorption – The impact of EU structural funds on Greece* (pp. 79-95). Sankt Augustin/Berlin: Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Andrikopoulou, E. and Kafkalas, G. (2004). Greek regional policy and the process of Europeanization, 1961-2000. In D. Dimitrakopoulos and A. Passas (eds), *Greece in the European Union* (pp. 35-47). New York: Routledge.
- Bache, I. (2008). *Europeanization and multilevel governance. Cohesion policy in the European Union and Britain*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Bache, I., Andreou, G., Atanasova, G. and Tomsic, D. (2011). Europeanization and multi-level governance in South-East Europe: The domestic impact of EU cohesion policy and pre-accession aid. *Journal of European Public Policy*, 18 (1), pp. 122-141.
- Bache, I., George, S. and Rhodes, R. (1996). The European Union, cohesion policy, and subnational authorities in the United Kingdom. In L. Hooghe (eds), *Cohesion policy and European integration: Building multi-level governance* (pp. 294-319). Oxford: Oxford University Press.
- Benington, J. (1994). *Local democracy and the European Union*. London: Commission for Local Democracy.
- Benington, J. and Moore, M. (2011). Public value in complex and changing times. In J. Benington, and M. Moore (eds), *Public value: Theory and practice* (pp. 1-30).

- Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Benz, A. and Eberlein, B. (1999). The Europeanization of regional policies: Patterns of multi-level governance. *Journal of European Public Policy*, 6 (2), pp. 329-348.
- Beyers, J. and Donas, T. (2014). Inter-regional networks in Brussels: Analyzing the information exchanges among regional offices. *European Union Politics*, 15 (4), pp. 547-571.
- Beyers, J., Donas, T. and Fraussen, B. (2015). No place like home? Explaining venue selection of regional offices in Brussels. *Journal of European Public Policy*, 22 (5), pp. 589-608.
- Blavoukos, S. and Oikonomou, G. (2012). Is “Europeanization” still in academic fashion? Empirical trends in the period 2002-2011. *International conference on comparing and contrasting “Europeanization”: Concept and experiences*. Athens: Institute of International Economic Relations.
- Blavoukos, S. and Pagoulatos, G. (2008). “Enlargement waves” and interest group participation in the EU policy-making system: Establishing a framework of analysis. *West European Politics*, 31 (6), pp. 1147-1165.
- Bomberg, E. and Peterson, J. (1998). European Union decision making: The role of sub-national authorities. *Political Studies*, XLVI, pp. 219-235.
- Borghetto, E. and Franchino, F. (2010). The role of subnational authorities in the implementation of EU directives. *Journal of European Public Policy*, 17 (6), pp. 759-780.
- Börzel, T. (1999). Towards convergence in Europe? *Journal of Common Market Studies*, 39 (4), pp. 573-596.
- Börzel, T. (2002a). Pace-setting, foot-dragging and fence-sitting: Member state responses to Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 40 (2), pp. 193-214.
- Börzel, T. (2002b). *States and regions in the European Union. Institutional adaptation in Germany and Spain*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Börzel, T. (2005). Mind the gap! European integration between level and scope. *Journal of European Public Policy*, 12 (2), pp. 217-236.
- Börzel, T. and Risse, T. (2003). Conceptualising the domestic impact of Europe. In K. Featherstone, and C. Radaelli (eds), *The politics of Europeanization* (pp. 57-82). Oxford: Oxford University Press.
- Börzel, T. and Risse, T. (2006). Europeanization: The domestic impact of European Union politics. In K. Jørgensen, M. Pollack and B. Rosamond (eds), *Handbook of European Union politics* (pp. 483-504). London: Sage.
- Bourantonis, D., Kalyvitis, S. and Tsoutsoplides, C. (1998). The European Union and Greece: Political acceptability and financial transfers. *Politics*, 18 (2), pp. 89-99.
- Bourne, A. (2003). The impact of European integration on regional power. *Journal of Common Market Studies*, 41 (4), pp. 597-620.

- Brunazzo, M. and Domorenok, E. (2008). New members in old institutions: The impact of enlargement on the Committee of the Regions. *Regional and Federal Studies*, 18 (4), pp. 429-448.
- Brusis, M. (2014). Paths and constraints of subnational government mobilization in East-Central Europe. *Regional and Federal Studies*, 24 (3), pp. 301-319.
- Bulmer, S. and Burch, M. (1998). Organizing for Europe: Whitehall, the British state and the European Union. *Public Administration*, 76 (4), pp. 601-628.
- Bulmer, S. and Burch, M. (2005). The Europeanization of UK government: From quiet revolution to explicit step-change?. *Public Administration*, 83 (4), pp. 861-890.
- Bulmer, S. and Radaelli, C. (2004). The Europeanisation of national policy?. *Queen's Paper on Europeanisation*, No 1.
- Bursens, P. and Deforche, J. (2008). Europeanization of subnational polities: The impact of domestic factors on regional adaptation to European integration. *Regional and Federal Studies*, 18 (1), pp. 1-18.
- Callanan, M. (2012). Subnational collective action: The varied patterns of mobilisation of local government associations. *Local Government Studies*, 38 (6), pp. 753-775.
- Callanan, M. and Tatham, M. (2014). Territorial interest representation in the European Union: Actors, objectives and strategies. *Journal of European Public Policy*, 21 (2), pp. 188-210.
- Carroll, W. (2011). The Committee of the regions: A functional analysis of the CoR's institutional capacity. *Regional and Federal Studies*, 21 (3), pp. 341-354.
- Cassese, S. (2003). The age of administrative reforms. In J. Hayward and A. Menon (eds), *Governing Europe* (pp. 128-138). Oxford: Oxford University Press.
- CEMR (2013). *Decentralisation at a crossroads: Territorial reforms in Europe in times of crisis*. Brussels: CEMR.
- CEMR (2014). *2014 European elections - The local and regional governments manifesto*. Brussels: CEMR.
- CEMR (2015). *Statutes - Council of European municipalities and regions*. Paris: CEMR.
- Chalmer, A. (2013). Regional authority, transnational lobbying and the allocation of structural funds in the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 51 (5), pp. 815-831.
- Chorianopoulos, I. (2011). State spatial restructuring in Greece: Forced rescaling, unresponsive localities. *European Urban and Regional Studies*, 19 (4), pp. 331-348.
- Chorianopoulos, I. and Tselepi, N. (2017). Austerity urbanism: Rescaling and collaborative governance policies in Athens. *European Urban and Regional Studies*.
- Christiansen, T. (1997). The Committee of the regions at the 1996 ICG conference: Institutional reform. *Regional and Federal Studies*, 7 (1), pp. 50-69.
- Colino, C., Molina, I. and Hombrado, A. (2014). Responding to the new Europe and the crisis: The adaptation of sub-national governments' strategies and its effects

- on inter-governmental relations in Spain. *Regional and Federal Studies*, 24 (3), pp. 281-299.
- Commission of the European Communities (1992). *A Europe of towns and cities. A practical guide to town-twinning*. Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities.
- Commission of the European Communities (2001). *European Governance - A White Paper*. COM(2001) 428 final - OJ C 287. Brussels: Commission of the European Communities.
- Commission of the European Communities (2003). *Dialogue with Associations of Regional and Local Authorities on the Formulation of European Union Policy*. COM(2003) 811 final. Brussels: Commission of the European Communities.
- Commissione Europea and Comitato Delle Regioni (2001). *Dichiarazione congiunta del Presidente della Commissione Europea e del Presidente del comitato delle regioni & protocollo sulle modalità di cooperazione fra la Commissione Europea e il comitato delle regioni*. DI CdR 81/2001 riv. 2, 21st September.
- Comité des Régions (plusieurs années). *Liste des membres titulaires et suppléants par pays*. Service archives. Bruxelles: Comité des Régions, Union Européenne.
- Committee of the Regions and European Commission (2005). *Protocol governing arrangements for cooperation between the European Commission and the Committee of the Regions*, 17th November.
- Committee of the Regions and European Commission (2008). *Regional offices contact directory. Open days-European week of regions and cities*. Brussels: Publications Office.
- Committee of the Regions (2009). *White paper on multilevel governance*. Brussels: Official Journal of the European Union (C 211).
- Committee of the Regions (2010). *A new treaty: A new role for regions and local authorities*. Brussels: Committee of the Regions.
- Committee of the Regions (2012). *Division of powers between the European Union, the member states and regional and local authorities - Greece*. Brussels: Committee of the Regions.
- Committee of the Regions (2013a). *The subsidiarity early warning system of the Lisbon Treaty – The role of regional parliaments with legislative powers and other subnational authorities*. Brussels: Committee of the Regions.
- Committee of the Regions (2013b). *EGTC monitoring report 2012*, Brussels: Committee of the Regions.
- Committee of the Regions (2014a). *Division of powers between the European Union, member states, candidate and some potential candidate countries, and local and regional authorities: Fiscal decentralisation or federalism*. Brussels: Committee of the Regions.

- Committee of the Regions (2014b). *Milestones in the history of the Committee of the Regions 1994-2014*. Brussels: Committee of the Regions.
- Committee of the Regions (2016). *EGTC Monitoring Report 2015*, Brussels: Committee of the Regions.
- Conzelmann, T. (1998). “Europeanisation” of regional development policies? Linking the multi-level governance approach with theories of policy learning and policy change. *European Integration online Papers (EIoP)*, 2 (4).
- Council of Europe (2013). *Structure and operation of local and regional democracy: Greece - Situation in 2012*. Strasbourg: Council of Europe.
- CPMR (2012). *Statutes of the association conference of Peripheral Maritime Regions of Europe*. Renne: CPMR.
- CPMR (2013a). *40 Années de réussites et plus à venir*. Rennes: CPMR.
- CPMR (2013b). *Regions at the Core of a New Deal for Europe*. Rennes: CPMR.
- Crawford, C. (1992). European influence on local self-government. *Local Government Studies*, 18, pp. 69-85.
- Criekemans, D. (2010). Regional sub-state diplomacy from a comparative perspective: Quebec, Scotland, Bavaria, Catalonia, Wallonia and Flanders. *Hague Journal of Diplomacy*, 5 (1-2), pp. 37-64.
- de Rooij, R. (2002). The impact of the European Union on local government in the Netherlands. *Journal of European Public Policy*, 9 (3), pp. 447-467.
- Demetropoulou, L., Getimis, P. and Markantonis, V. (2006). Multi-level governance versus state centralization in Greece. In C. Paraskevopoulos, P. Getimis and N. Rees (eds), *Adapting to EU multi-level governance - Regional and environmental policies in cohesion and CEE countries* (pp. 27-52). Hampshire: Ashgate.
- Dexia and CEMR (2012). *Subnational public finance in the European Union*. Paris: Dexia - CEMR.
- Dimitrova, A. (2002). Enlargement, institution-building and the EU’s administrative capacity requirement. *West European Politics*, 25 (4), pp. 171-190.
- Dolowitz, D. and Marsh, D. (1996). Who learns what from whom: A review of the policy transfer literature. *Political Studies*, 44 (2), pp. 343-357.
- Domorenok, E. (2009). The Committee of the Regions: In search of identity. *Regional and Federal Studies*, 19 (1), pp. 143-163.
- Donas, T. and Beyers, J. (2013). How regions assemble in Brussels: The organizational form of territorial representation in the European Union. *Publius*, 43 (4), pp. 527-550.
- Dür, A. (2008). Interest groups in the European Union: How powerful are they? *West European Politics*, 31 (6), pp. 1212-1230.
- Engl, A. (2016). Bridging borders through institution-building: The EGTC as a facilitator of institutional integration in cross-border regions. *Regional and Federal Studies*, 26 (2), pp. 143-169.

- ESPON (2013). *Territorial approaches for new governance. Case study 5: Target-based tripartite agreement among European Commission, Italian government and Lombardy region*. Turin: ESPON (applied research 2013/1/21).
- European Commission (1997). *A Europe of Towns and Cities. A Practical Guide to Town-Twinning*. Luxembourg: Office for Official Publication of the European Communities.
- European Commission (2002a). *European governance - Preparatory work for the white paper. Report by working group 4c. Multi-level governance: Linking and networking the various regional and local levels*. Brussels: European Commission.
- European Commission (2002b). *The application of directive 94/80/EC on the right to vote and stand as a candidate in municipal elections. Report from the Commission to the European Parliament and the Council*. COM (2002) 260 Final. Brussels: European Commission.
- European Commission (2007). *EU enlargement and multi-level governance in European regional and environment policies: Patterns of learning, adaptation and Europeanization among cohesion countries (Greece, Ireland, Portugal) and lessons for new members (Hungary, Poland); ADAPT report*. Brussels: European Commission.
- European Commission (2009). *LIFE ex-post evaluation of projects and activities financed under the LIFE programme. Country-by-country analysis: Greece. Directorate general environment, unit E.4*. Brussels: European Commission.
- European Commission (2010a). *Mid-term review of the LIFE+ regulation - COM(2010) 516 final*. Brussels: European Commission.
- European Commission (2017). *White paper on the future of Europe. Reflections and scenarios for the EU27 by 2025*. Brussels: European Commission, COM(2017)2025.
- European Commission, Italian Government, Lombardy Region (2004). *Tripartite Agreement*, Milan, 15th October.
- European Parliament (2008). *Report on governance and partnership at national and regional levels and a basis for projects in the sphere of regional policy*. Strasbourg: European Parliament.
- Fairbrass, J. and Jordan, A. (2004). Multi-level governance and environmental policy. In I. Bache, and M. Flinders (eds), *Multi-level governance* (pp. 147-164). Oxford: Oxford University Press.
- Fargion, V., Morlino, L. and Profeti, S. (2006). Europeanisation and territorial representation in Italy. *West European Politics*, 29 (4), pp. 757-783.
- Farrows, M. and McCarthy, R. (1997). Opinion formulation and impact in the Committee of the Regions. *Regional and Federal Studies*, 7 (1), pp. 23-49.
- Featherstone, K. (2003). Introduction: In the name of Europe. In K. Featherstone, and C. Radaelli (eds), *The politics of Europeanization* (pp. 3-26). Oxford: Oxford University Press.

- Georgiou, G. (1994). The responsiveness of the Greek administration system to European prospects. *International Review of Administrative Sciences*, 60, pp. 131-144.
- Getimis, P. and Demetropoulou, L. (2004). Towards new forms of regional governance in Greece: The southern Aegean islands. *Regional and Federal Studies*, 14 (3), pp. 355-378.
- Getimis, P., Paraskevopoulos, C. and Rees, N. (2006). Domestic government structures and policy learning east and west: The limits of Europeanization. In C. Paraskevopoulos, P. Getimis and N. Rees (eds), *Adapting to EU multi-level governance - regional and environmental policies in cohesion and CEE countries* (pp. 259-266). Hampshire: Ashgate.
- Goldsmith, M. (1993). The Europeanisation of local government. *Urban Studies*, 30 (4/5), pp. 683-699.
- Goldsmith, M. (2002). Central control over local government - A western European comparison. *Local Government Studies*, 28 (3), pp. 91-112.
- Goldsmith, M. (2003). Variable geometry, multilevel governance: European integration and subnational government in the new millennium. In K. Featherstone, and C. Radaelli (eds), *The politics of Europeanization* (pp. 112-133). Oxford: Oxford University Press.
- Goldsmith, M., and Klausen, K. (eds). (1997). *European integration and local government*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Greenwood, J. (2003). *Interest representation in the European Union*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Greenwood, J. (2007). *Interest representation in the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Greenwood, J. (2011). Actors of the common interest? The Brussels offices of the regions. *Journal of European Integration*, 33 (4), pp. 437-451.
- Hix, S. (2005). *The political system of the European Union*. New York: Palgrave MacMillan.
- Hlepas, N.-K. (2010). Incomplete Greek territorial consolidation: From the first (1998) to the second (2008-09) wave of reforms. *Local Government Studies*, 36 (2), pp. 223-249.
- Hlepas, N.-K. and Getimis, P. (2010). Greece: A case of fragmented centralism and 'behind the scenes' localism. In F. Hendriks, A. Lidström and J. Loughlin (eds), *The Oxford handbook of local and regional democracy in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Hlepas, N.-K. and Getimis, P. (2011). Impacts of local government reforms in Greece: An interim assessment. *Local Government Studies*, 37 (5), pp. 517-532.
- Hocking, B. (1997). Regionalism: An international relations perspective. In M. Keating, and J. Loughlin (eds), *The political economy of regionalism* (pp. 90-111). London: Frank Cass.

- Höffe, O. (1996). Subsidiarity as a principle in the philosophy of government. *Regional and Federal Studies*, 6 (3), pp. 56-73.
- Holzinger, K., Knill, C. and Schäfer, A. (2006). Rhetoric or reality? “New governance” in EU environmental policy. *Working paper 04/2006*. University of Konstanz.
- Hönnige, C. and Kaiser, A. (2003). Opening the black box: Decision-making in the Committee of the Regions. *Regional and Federal Studies*, 13 (2), pp. 1-29.
- Hooghe, L. (1995). Subnational mobilisation in the European Union. *West European Politics*, 18 (3), pp. 175-198.
- Hooghe, L. (ed.). (1996a). *Cohesion policy and European integration: Building multi-level governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Hooghe, L. (1996b). Building a Europe with the regions. The changing role of the European Commission. In L. Hooghe (ed.), *Cohesion policy and European integration: Building multi-level governance* (pp. 89-126). Oxford: Oxford University Press.
- Hooghe, L. and Keating, M. (1994). The politics of European Union regional policy. *Journal of European Public Policy*, 1 (3), pp. 367-393.
- Hooghe, L. and Marks, G. (1996). “Europe with regions”: Channels of regional representation in the European Union. *The Journal of Federalism*, 26 (1), pp. 73-91.
- Hooghe, L. and Marks, G. (2001). *Multi-Level governance and European integration*. Oxford: Rowman and Littlefield Publishers.
- Hooghe, L. and Marks, G. (2003). Unraveling the central state but how? Types of multi-level governance. *American Political Science Review*, 97 (2), pp. 233-43.
- Hooghe, L., Marks, G. and Schakel, A. (2008a). Operationalizing regional authority: A coding scheme for 42 countries, 1950–2006. *Regional and Federal Studies*, 18 (2-3), pp. 123-142 .
- Hooghe, L., Schakel, A. and Marks, G. (2008b). Appendix A: Profiles of regional reform in 42 countries (1950–2006). *Regional and Federal Studies*, 18 (2-3), pp. 183-258.
- Hooghe, L., Schakel, A. and Marks, G. (2008c). Appendix B: Country and regional scores. *Regional and Federal Studies*, 18 (2-3), pp. 259-274.
- Hooghe, L., Marks, G. and Schakel, A. (2010). *The rise of regional authority: A comparative study of 42 democracies*. Routledge: Abingdon.
- Huyseune, M. and Jans, T. (2008). Brussels as the capital of a Europe of the regions? Regional offices as European policy actors. *Brussels Studies* (16), pp. 1-11.
- IMF (2006). *Greece: Report on observance of standards and codes-Fiscal transparency module*. Washington: IMF.
- Ioakimidis, P. (1996). EU cohesion policy in Greece: The tension between bureaucratic centralism and regionalism. In L. Hooghe (eds), *Cohesion policy and European integration: Building multi-level governance* (pp. 342-363). Oxford: Oxford University Press.
- Ioakimidis, P. (2000). The Europeanization of Greece: An overall assessment. *South*

- European Society and Politics*, 5 (2), pp. 73-94.
- Jeffery, C. (1995). Whither the Committee of the Regions? Reflections on the Committee's "opinion on the revision of the Treaty on European Union". *Regional and Federal Studies*, 5 (2), pp. 247-257.
- Jeffery, C. (1996a). Regional information offices in Brussels and multi-level governance in the EU: A UK-German comparison. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 183-203.
- Jeffery, C. (1996b). Conclusions: Sub-national authorities and European domestic policy. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 204-219.
- Jeffery, C. (1996c). Farewell the third Level? The German länder and the European policy process. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 56-75.
- Jeffery, C. (2000). Sub-national mobilization and European integration: Does it make any difference?. *Journal of Common Market Studies*, 38 (1), pp. 1-23.
- Jensen, M. (2014). Game changing – Tracing the positions, strategies and interaction modes of the German länder towards the (ever expanding?) European Union. *Regional and Federal Studies*, 24 (3), pp. 263-280.
- Jensen, M., Koop, C. and Tatham, M. (2014). Coping with power dispersion? Autonomy, co-ordination and control in multilevel systems. *Journal of European Public Policy*, 21 (9), pp. 1237-1254.
- John, P. (1996a). Centralization, decentralization and the European Union: The dynamics of triadic relationships. *Public Administration*, 74, pp. 293-311.
- John, P. (1996b). Europeanization in a centralizing state: Multi-level governance in the UK. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 131-144.
- John, P. (2000). The Europeanisation of sub-national governance. *Urban Studies*, 37 (5-6), pp. 877-894.
- John, P. (2001). *Local governance in western Europe*. London: Sage.
- John, P. and McAteer, M. (1998). Sub-national institutions and the new European governance: UK local authority lobbying strategies for the IGC. *Regional and Federal Studies*, 8 (3), pp. 104-124.
- Jordan, A. (1999). Editorial introduction: The construction of a multilevel environmental governance system. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 17, pp. 1-17.
- Jordan, A. (2005). Introduction: European Union environmental policy. Actors, institutions and policy processes. In A. Jordan (eds), *Environmental policy in the European Union* (2nd ed., pp. 1-15). London: Earthscan.
- Jordan, A., and Liefferink, D. (2004). Europeanization and convergence-comparative conclusions. In A. Jordan, and D. Liefferink (eds), *Environmental policy in Europe - The Europeanization of national environmental policy* (pp. 205-225). London and New York: Routledge.

- Judge, D. and Earnshaw, D. (2002). No simple dichotomies: Lobbyists and the European Parliament. *Journal of Legislative Studies*, 8 (4), pp. 61-79.
- Kaiser, R. (2005). Local governments and the European Union. In P. van der Hoek (ed.), *Handbook of public administration and policy in the European Union* (pp. 302-314). London: Taylor and Francis.
- Keating, M. (2008a). A quarter century of the Europe of the regions. *Regional and Federal Studies*, 18 (5), pp. 629-635.
- Keating, M. (2008b). Thirty years of territorial politics. *West European Politics*, 31 (1-2), pp. 60-81.
- Keating, M. and Hooghe, L. (2006). Bypassing the nation-State? Regions and the EU policy process. In J. Richardson (eds), *European Union. Power and policy-making* (3rd ed., pp. 261-278). Oxon: Routledge.
- Kern, K. and Bulkeley, H. (2009). Cities, Europeanization and multi-level governance: Governing climate change through transnational municipal networks. *Journal of Common Market Studies*, 47 (2), pp. 309-332.
- Kingdon, J. (1995). *Agendas, alternatives and public policies*. New York: Longman.
- Knill, C. (2001). *The Europeanization of national administrations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Knill, C. and Lehmkuhl, D. (2002). The national impact of EU regulatory policy: Three mechanisms. *European Journal of Political Research*, 41 (2), pp. 255-280.
- Knill, C. and Lenschow, A. (2005). Compliance, competition and communication: Different approaches of European governance and their impact on national institutions. *Journal of Common Market Studies*, 43 (3), pp. 583-606.
- Knill, C. and Liefferink, D. (eds). (2007). *Environmental politics in the European Union: Policy-making, implementation and patterns of multi-level governance*. Manchester: Manchester University Press.
- Knodt, M. (2011). Strategies of territorial and functional interests: Towards a model of European interest intermediation?. *Journal of European Integration*, 33 (4), pp. 419-435.
- Knodt, M., Greenwood, J., and Quittkat, C. (2011). Territorial and functional interest representation in EU governance. *Journal of European Integration*, 33 (4), pp. 349-367.
- Kohler-Koch, B. (1996). Catching up with change: The transformation of governance in Europe. *Journal of European Public Policy*, 3 (3), pp. 359-380.
- Kohler-Koch, B. (1997). Organized interests in the EC and the European Parliament. *European Integration online Papers (EIoP)*, 1 (9).
- Kölling, M. (2015). Subnational governments in the negotiation of the multiannual financial framework 2014–2020: The case of Spain. *Regional and Federal Studies*, 25 (1), pp. 71-89.

- Koutalakis, C. (2003). *Cities and the structural funds. The domestic impact of EU initiatives for urban development*. Athens-Komotini: A.N. Sakkoulas.
- Koutalakis, C. (2004). Environmental compliance in Italy and Greece: The role of non-state actors. *Environmental Politics*, 13 (4), pp. 754-774.
- Kratochvíl, P., Cibulcová, P. and Beník, M. (2011). The EU as a “framing actor”: Reflections on media debates about EU foreign policy. *Journal of Common Market Studies*, 49 (2), pp. 391-412.
- Kuhlmann, S. (2016). *Administrative reforms in context: A comparative perspective*. Lecture notes. Potsdam: University of Potsdam.
- Kuhlmann, S. and Wollmann, H. (2011). The evaluation of institutional reforms at sub-national government levels: A still neglected research agenda. *Local Government Studies*, 37 (5), pp. 479-494.
- Kull, M. and Tatar, M. (2015). Multi-level governance in a small state: A study in involvement, participation, partnership, and subsidiarity. *Regional and Federal Studies*, 25 (3), pp. 229-257.
- Ladi, S. (2005). Europeanization and environmental policy change. *Policy and Society*, 24 (2), pp. 1-15.
- Ladner, A., Keuffer, N. and Baldersheim, H. (2016). Measuring local autonomy in 39 countries (1990–2014). *Regional and Federal Studies*, 26 (3), pp. 321-357.
- Ladrech, R. (2010). *Europeanization and national politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Laking, R. (2005). Agencies: Their benefits and risks. *OECD Journal on Budgeting*, 4 (4), pp. 7-25.
- Lampropoulou, M. and Oikonomou, G. (2018). Theoretical models of public administration and patterns of state reform in Greece. *International Journal of Administrative Sciences*, 84 (1), pp. 111-129.
- Larsen, C. (2002). Municipal size and democracy: A critical analysis of the argument of proximity based on the case of Denmark. *Scandinavian Political Studies*, 25 (4), pp. 317-332.
- Le Galès, P., and Lequesne, C. (Eds.). (1998). *Regions in Europe*. London: Routledge.
- Lenschow, A. (2010). Environmental policy. Contending dynamics of policy change. In H. Wallace, M. Pollack and A. Young (eds), *Policy-making in the European Union* (6th εκδ., pp. 307-330). Oxford: Oxford University Press.
- Leontitsis, B. (2013). Thirty years of territorial restructuring in Greece (1981-2010). *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης* (40), pp. 95-116.
- Lindblom, C. (1979). Still muddling, not yet through. *Public Administration Review*, 39 (4), pp. 517-526.
- Lindner, J. (2006). *Conflict and change in EU budgetary politics*. Oxon and New York: Routledge.
- Lolos, S. (2009). The effect of EU structural funds on regional growth: Assessing the

- evidence from Greece, 1990–2005. *Economic Change and Restructuring*, (42), pp. 211-228.
- Loughlin, J. (1996). Representing regions in Europe: The Committee of the Regions. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 147-165.
- Loughlin, J. (2001). Greece: between “henosis” and decentralization. In J. Loughlin (ed.), *Subnational democracy in the European Union: Challenges and opportunities* (pp. 271-287). Oxford: Oxford University Press.
- Loughlin, J. (2007). Reconfiguring the state: Trends in territorial governance in European States. *Regional and Federal Studies*, 17 (4), pp. 385-403.
- Løvseth, T. (2011). Europeanization? (No) thank you! Explaining domestic response to EU regional state aid regulations. *Regional and Federal Studies*, 21 (3), pp. 305-319.
- Lowi, T. (1964). American business, public policy, case-studies, and political theory. *World Politics*, 16 (4), pp. 677-715.
- Lowndes, V. (2002). Between rhetoric and reality: Does the 2001 white paper reverse the centralising trend in Britain?. *Local Government Studies*, 28 (3), pp. 135-147.
- Majone, G. (1994). The rise of the regulatory state in Europe. *West European Politics*, 17 (1), pp. 77-101.
- Makrydemetres, A. (2002). Greek administrative reform and the European Union. In P. Ioakimidis (ed.), *Greece in the European Union: The new role and the new agenda* (pp. 118-130). Athens: Ministry of Press and Mass Media.
- Mandrino, C. (2008). The Lisbon Treaty and the new powers of regions. *European Journal of Law Reform*, 10 (4), pp. 515-534.
- Mannozi, S. (2005). Greece. In Instituto di studi sui sistemi regionali federali e sulle autonomie (eds), procedures for local and regional authority participation in european policy making in the member states, *CoR Studies E-1/2005*, (pp. 173-188). Luxembourg: Committee of the Regions.
- Marks, G. (1992). Structural policy in the European Community. In A. Sbragia (ed.), *Euro-politics. Institutions and policy-making in the New European Community* (pp. 191-225). Washington, DC: The Brookings Institution.
- Marks, G. (1993). Structural policy and multi-level governance in the EC. In A. Cafruny, and G. Rosenthal (eds), *The state of the European Community*. v. 2 (pp. 391-410). London: Longman.
- Marks, G. (1996). An actor-centred approach to multi-level governance. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 20-38.
- Marks, G., Haesly, R. and Mbaye, H. (2002). What do subnational offices think they are doing in Brussels?. *Regional and Federal Studies*, 12 (3), pp. 1-23.
- Marks, G., Hooghe, L. and Blank, K. (1996). European integration from the 1980s: State-centric v. multi-level governance. *Journal of Common Market Studies*, 34 (3), pp. 341-378.

- Marks, G., Hooghe, L. and Schakel, A. (2008a). Measuring regional authority. *Regional and Federal Studies*, 18 (2-3), pp. 111-121.
- Marks, G., Hooghe, L. and Schakel, A. (2008b). Patterns of regional authority. *Regional and Federal Studies*, 18 (2-3), pp. 167-181.
- Marks, G., Nielsen, F., Ray, L. and Salk, J. (1996). Competencies, cracks and conflicts: regional mobilization in the European Union. In G. Marks, F. Scharpf, F. Schmitter, and W. Streeck (eds), *Governance in the European Union* (pp. 40-63). London: Sage.
- Mazey, S. (1994). French regions and the European Union. *Regional Politics and Policy*, 4 (3), pp. 132-157.
- Mazzoleni, M. (2006). The first tripartite agreement in the EU. An actor-centred analysis of an experimental multi-level interaction. *Regional and Federal Studies*, 16 (3), pp. 263-279.
- McCauley, D. (2011). Bottom-up Europeanization exposed: Social movement theory and non-state actors in France. *Journal of Common Market Studies*, 49 (5), pp. 1019-1042.
- Millan, B. (1997). The Committee of the Regions: In at the birth. *Regional and Federal Studies*, 7 (1), pp. 5-10.
- Mishkin, F. and Eakins, S. (2006). *Financial markets and institutions* (5th ed). Boston: Pearson.
- Moore, C. (2005). *Between diplomacy and interest representation: Regional offices in the EU. A German-British comparison*. Birmingham: University of Birmingham.
- Moore, C. (2007). The impact of devolution on EU-level representation: British regional offices in Brussels. *Regional and Federal Studies*, 17 (3), pp. 275-291.
- Moore, C. (2008). A Europe of the Regions vs. the regions in Europe: Reflections on Regional Engagement in Brussels. *Regional and Federal Studies*, 18 (5), pp. 517-535.
- Moore, M. (1995). *Creating public value: Strategic management in government*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Morass, M. (1996). Austria: The case of a federal newcomer in European Union politics. *Regional and Federal Studies*, 6 (2), pp. 76-95.
- Morata, F. (1992). Regions and the European Community: A comparative analysis of four Spanish regions. *Regional Politics and Policy*, 2 (1-2), pp. 187-216.
- Moravcsik, A. (1993). Preferences and power in the European Community: A liberal intergovernmentalism approach. *Journal of Common Market Studies*, 31 (4), pp. 473-524.
- Musgrave, R. (1959). *The theory of public finance*. New York: McGraw Hill.
- Nadalutti, E. (2013). Does the “European Grouping of Territorial Co-operation” promote multi-level governance within the European Union?. *Journal of Common Market Studies*, 51 (4), pp. 756-771.
- Nanetti, R., Rato, H. and Rodrigues, M. (2004). Institutional capacity and reluctant

- decentralization in Portugal: the Lisbon and Tagus valley region. *Regional and Federal Studies*, 14 (3), pp. 405-429.
- Nedergaard, P. and Jensen, M. (2014). The anatomy of intergroups – network governance in the political engine room of the European Parliament. *Policy Studies*, 35 (2), pp. 192-209.
- Noferini, A. (2012). The participation of subnational governments in the Council of the EU: Some evidence from Spain. *Regional and Federal Studies*, 22 (4), pp. 361-385.
- Oates, W. (1972). *Fiscal federalism*. New York: McGraw Hill.
- Oikonomou, G. (2016a). Bypassing a centralised state: The case of the Greek subnational mobilisation in the European Union. *Regional and Federal Studies*, 26 (1), pp. 73-94.
- Oikonomou, G. (2016b). Administrative reforms in Greece and their implications on subnational mobilisation. *Joint PhD-Training School. Contested Administrations–Challenged Politics: Addressing Wicked Problems at Local, National, and International Levels of Government, working paper*. Potsdam, 13-16 September: The University of Potsdam.
- Olsen, J. (2002). The many faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 40 (5), pp. 921-952.
- Pagoulatos, G. (1999). Perceptions of governance in Greek state retreat: implementing policy change against policy-making persistence. In B. Kohler-Koch, and R. Eising (eds), *The transformation of governance in the European Union* (pp. 189-206). London: Routledge.
- Pagoulatos, G., and Tsoukalis, L. (2012). Multilevel governance. In E. Jones, A. Menon, and S. Weatherill (eds), *The Oxford handbook of European Union* (pp. 62-75). Oxford: Oxford University Press.
- Palard, J. (1993). Structural and regional planning confronted with decentralization and European integration. *Regional Politics and Policy*, 3 (3), pp. 192-210.
- Papageorgiou, F. and Verney, S. (1992). Regional planning and the integrated Mediterranean programmes in Greece. *Regional Politics and Policy*, 2 (1-2), pp. 139-161.
- Paraskevopoulos, C. and Leonardi, R. (2004). Introduction: Adaptation pressures and social learning in European regional policy - cohesion (Greece, Ireland and Portugal) vs. CEE (Hungary, Poland) Countries. *Regional and Federal Studies*, 14 (3), pp. 315-354.
- Peters, B. G. and Pierre, J. (2002). Multi-level governance: A view from the garbage can. 1/2002. *Manchester Papers in Politics*. EPRU Series.
- Peters, B. G. and Pierre, J. (2005). *Governing complex societies: trajectories and scenarios*. New York: Palgrave MacMillan.
- Piattoni, S. (2008). The Committee of the Regions: Multi-level governance after enlargement. In E. Best, T. Christiansen, and P. Settembri (eds), *The Institutions*

- of the Enlarged European Union (pp. 162-182). Cheltenham: Edward Elgar.
- Piattoni, S. (2009a). Multi-level governance: a historical and conceptual analysis. *Journal of European Integration*, 31 (2), pp. 163-180.
- Piattoni, S. (2009b). Multi-Level governance in the EU. Does it work?. *Globalization and politics: a conference in honor of Suzanne Berger*. May, 8-9, MIT.
- Piattoni, S. (2010). *The theory of multi-level governance-conceptual, empirical, and normative challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Piattoni, S. (2011). The problematic co-existence of functional and territorial representation in the EU. *Journal of European Integration*, 33 (4), pp. 369-384.
- Pollitt, C., Talbot, C., Caulfield, J., and Smullen, A. (2005). *Agencies: How governments do things through semi-autonomous organizations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Quittkat, C., and Kotzian, P. (2011). Lobbying via consultation - Territorial and functional interests in the Commission's consultation regime. *Journal of European Integration*, 33 (4), pp. 401-418.
- Radaelli, C. (2000). Wither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers (EIoP)*, 4 (8), pp. 1-27.
- Radaelli, C. (2003). The Europeanization of public policy. In K. Featherstone and C. Radaelli (eds), *The politics of Europeanization* (pp. 27-56). Oxford: Oxford University Press.
- Radaelli, C. (2004). Europeanisation: solution or problem?. *European Integration online Papers (EIoP)*, 8 (16), pp. 1-23.
- Rhodes, R., Bache, I. and George, S. (1996). Policy networks and policy-making in the European union: a critical appraisal. In L. Hooghe (ed.), *Cohesion policy and European integration* (pp. 367-387). Oxford: Oxford University Press.
- Risse, T., Cowles, G. and Caporaso, J. (2001). Europeanization and domestic change: Introduction. In G. Cowles, J. Caporaso, and T. Risse (eds), *Transforming Europe: Europeanization and domestic change* (pp. 1-20). Ithaca: Cornell University Press.
- Roller, E. and Sloat, A. (2002). The impact of Europeanisation on regional governance: A study of Catalonia and Scotland. *Public Policy and Administration*, 17 (2), pp. 68-86.
- Sabatier, P. (1998). The advocacy coalition framework: revisions and relevance for Europe. *Journal of European Public Policy*, 5 (1), pp. 98-130.
- Sabatier, P. and Jenkins-Smith, C. (1999). The Advocacy coalition framework: An assessment. In P. Sabatier (ed.), *Theories of the Policy Process* (pp. 117-166). Oxford: Westview Press.
- Scharpf, F. (1994). Community and autonomy: Multi-level policy-making in the European Union. *Journal of European Public Policy*, 1 (2), pp. 219-242.
- Scherpereel, J. (2007). Sub-national authorities in the EU's post-socialist states: Joining the multi-level polity?. *Journal of European Integration*, 29 (1), pp. 23-46.
- Schmidt, V. (2006). Institutionalism. In C. Hay, M. Lister and D. Marsh (eds), *The state*

- *Theories and issues* (pp. 98-117). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Schwaiger, P. (1997). The European Union's Committee of the Regions: A progress report. *Regional and Federal Studies*, 7 (1), pp. 11-22.
- Smyrl, M. (1997). Does EC regional policy empower the regions?. *Governance: An International Journal of Policy and Administration*, 10 (3), pp. 287-309.
- Sotiropoulos, D. A. (2004). Southern European public bureaucracies in comparative perspective. *West European Politics*, 27 (3), pp. 405-422.
- Sotiropoulos, D. A. (2012). The paradox of non-reform in a reform environment. In S. Kalyvas, G. Pagoulatos and H. Tsoukas (eds), *From stagnation to forced adjustment. Reforms in Greece, 1974-2010* (pp. 9-29). London: Hurst and Company.
- Souliotis, N. and Alexandri, G. (2016). From embedded to uncompromising neoliberalism: Competitiveness policies and European Union interscalar relations in the case of Greece. *European Urban and Regional Studies*, 24 (3), pp. 227-240.
- Spanou, C. (1998). European integration in administrative terms: A framework for analysis and the Greek case. *Journal of European Public Policy*, 5 (3), pp. 467-484.
- Spanou, C. (2008). State reform in Greece: Responding to old and new challenges. *International Journal of Public Sector Management*, 21 (2), pp. 150-173.
- Spanou, C. (2012). The quandary of administrative reform: Institutional and performance modernization. In S. Kalyvas, G. Pagoulatos, and H. Tsoukas (eds), *From stagnation to forced adjustment. Reforms in Greece 1974-2010* (pp. 171-194). London: Hurst and Company.
- Spanou, C. and Soriropoulos, D. (2011). The odyssey of administrative reforms in Greece, 1981-2009: A tale of two reform paths. *Public Administration*, 89 (3), pp. 723-737.
- Stacey, J. (2010). *Integrating Europe. Informal politics and constitutional change*. Oxford: Oxford University Press.
- Stephenson, P. (2013). Twenty years of multi-level governance: Where does it come from? What is it? Where is it going?. *Journal of European Public Policy*, 20 (6), pp. 817-837.
- Swenden, W. and Bolleyer, N. (2014). Regional mobilization in the new Europe: Old wine in a new bottle?. *Regional and Federal Studies*, 24 (3), pp. 383-399.
- Tatham, M. (2008). Going solo: Direct regional representation in the European Union. *Regional and Federal Studies*, 18 (5), pp. 493-515.
- Tatham, M. (2010). "With or without you"? Revisiting territorial state-bypassing in EU interest representation. *Journal of European Public Policy*, 17 (1), pp. 76-99.
- Tatham, M. (2011). Devolution and EU policy-shaping: bridging the gap between multi-level governance and liberal intergovernmentalism. *European Political Science Review*, 3 (1), pp. 53-81.
- Tatham, M. (2012). You do what you have to do? Saliency and territorial interest representation in EU environmental affairs. *European Union Politics*, 13 (3), pp. 434-450.

- Tatham, M. (2013). Paradiplomats against the state: Explaining conflict in state and substate interest representation in Brussels. *Comparative Political Studies*, 46 (1), pp. 63-94.
- Tatham, M. (2014). Same game but more players? Sub-national lobbying in an enlarged Union. *Regional and Federal Studies*, 24 (3), pp. 341-361.
- Tatham, M. (2015). Regional voices in the European Union: Subnational influence in multilevel politics. *International Studies Quarterly*, 59, pp. 387-400.
- Tatham, M., and Thau, M. (2014). The more the merrier: Accounting for regional paradiplomats in Brussels. *European Union Politics*, 15 (2), pp. 255-276.
- Tatham, T., and Bauer, M. (2014). Competence ring-fencing from below? The drivers of regional demands for control over upwards dispersion. *Journal of European Public Policy*, 21 (9), pp. 1367-1385.
- Tömmel, I. (1998). Transformation of governance: The European Commission's strategy for creating a "Europe of the regions". *Regional and Federal Studies*, 8 (2), pp. 52-80.
- Vamvakas, N. (2012). *Europeanizing Greece: The effects of ten years of structural funds, 1989-1999*. Toronto: Toronto University Press.
- van der Knaap, P. (1994). The Committee of the Regions: The outset of a "Europe of the Regions"? *Regional Politics and Policy*, 4 (2), pp. 86-100.
- van Hecke, S. (2003). The principle of subsidiarity: Ten years of application in the European Union. *Regional and Federal Studies*, 13 (1), pp. 55-80.
- Vara Arribas, G. (2005). The changing dynamics of sub-state participation: The Commission's proposals for increasing regional and local involvement in European policy processes. *EIPASCOPE*, (2), pp. 19-25.
- Verney, S. (1994). Central state-local government relations. In P. Kazakos, and P. Ioakeimides (eds), *Greece and EC membership evaluated* (pp. 166-180). London: Frances Pinter.
- Verney, S. and Papageorgiou, F. (1992). Prefecture councils in Greece: Decentralization in the European Community context. *Regional Politics and Policy*, 2 (1-2), pp. 109-138.
- Vos, H., Boucké, T. and Devos, C. (2002). The conditio sine qua non of the added value of regions in the EU: Upper-level representation as the fundamental precondition. *Journal of European Integration*, 24 (3), pp. 201-218.
- Warleigh, A. (1999). *The Committee of the Regions: Institutionalising multi-level governance?*. London: Kogan Page.
- Warleigh, A. (2005). Regional government and the European Union. In P. van der Hoek (ed.), *Handbook of public administration and policy in the European Union* (pp. 291-301). London: Taylor and Francis.
- Weber, M. (1946). *Essays in sociology*. (H. Gerth and C. Wright Mills, eds) New York: Oxford University Press.

- Yearley, S., Baker, S. and Milton, K. (1994). Environmental policy and peripheral regions of the European Union: An introduction. *Regional Politics and Policy*, 4 (1), pp. 1-21.
- Zapata-Barrero, R., Caponio, T. and Scholten, P. (2017). Theorizing the “local turn” in a multi-level governance framework of analysis: A case study in immigrant policies. *International Review of Administrative Studies*, DOI: 10.1177/0020852316688426.

II. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ακαδημία Αθηνών. (2000). *Αποκέντρωση και αυτοδιοίκηση: Διαπιστώσεις – προτάσεις*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Ανδρέου, Γ. (2002). *Συνοχή και διαρθρωτική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κείμενα Εργασίας, Σειρά Α-Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Εθνικές Πολιτικές, 2. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ανδρέου, Γ. (2016). Η Ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής. Στο Ν. Μαραβέγιας (επιμ.), *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές* (σελ. 333-361). Αθήνα: Κριτική.
- Ανδρέου, Γ., και Λύκος, Μ. (2011). Ο εξευρωπαϊσμός της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής. Στο Ν. Μαραβέγιας (επιμ.), *Εξευρωπαϊσμός στο μεσογειακό χώρο* (σελ. 259-286). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ανδρέου, Γ. και Παπαδάκης, Μ. (2012). Η υλοποίηση της πολιτικής συνοχής της ΕΕ στην Ελλάδα, 2007-2013: Ένας ενδιάμεσος απολογισμός. *Περιφέρεια*, 1, σελ. 93-116.
- Ανδρικοπούλου, Ε. (1995). *Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής από τη Συνθήκη της Ρώμης έως το Maastricht*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Ανδρικοπούλου, Ε. (2005). Η χωροταξία και η περιφερειακή πολιτική απέναντι στις προκλήσεις της διεύρυνσης και της συνοχής. Στο *Επιστημονικές Μελέτες προς τιμήν του Καθηγητού Ν. Ι. Κόνσολα* (σελ. 465-481). Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Ανδρονόπουλος, Β. και Μαθιουδάκης, Μ. (1988). *Νεοελληνική διοικητική ιστορία. περιφερειακή διοίκηση-τοπική αυτοδιοίκηση*. Αθήνα: Διοικητική Μεταρρύθμιση.
- Βενετσάνου, Μ., Γιαμαλάκη, Δ., Ζάχος, Δ., Ζιακούλη, Μ. και Τοπάλογλου, Λ. (2013). *Δυναμικές και χωρικά χαρακτηριστικά των αδελφοποιήσεων στην Ελλάδα*. http://www.citybranding.gr/2013/04/blogpost_29.html (πρόσβαση: 5.8.2016)
- Chevallier, J. (1993). *Διοικητική Επιστήμη*. (επιμ.: Κ. Σπανού, – μτφ.: Β. Ανδρουλάκης και Β. Σουλάνδρου). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ.Ν. Σάκκουλας.
- Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου (2016). *Σχολιασμός του εσωτερικού κανονισμού του Συμβουλίου. Εσωτερικός κανονισμός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Γετίμης, Π. και Καυκαλάς, Γ. (επιμ.). (2003). *Μητροπολιτική διακυβέρνηση*. Διεθνής

- εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού-Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Γεωργούλη, Σ. (1997). *Τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα-Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας.
- Παννακούρου, Γ., Κρεμλής, Γ. και Σιούτη, Γ. (επιμ.). (2007). *Η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Παννίσης, Τ. (2005). *Η Ελλάδα και το μέλλον: Πραγματισμός και ψευδαισθήσεις*. Αθήνα: Πόλις.
- Γκέκας, Ρ. (2000). Οι νέες σχέσεις κεντρικού και τοπικού δημόσιου τομέα με αφορμή τον προορισμό των κρατικών επιχορηγήσεων και την αύξηση των τοπικών φορολογικών εσόδων. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 15, σελ. 69-98.
- Γκέκας, Ρ. και Μήτσου, Κ. (2006). *Οι δημοτικές επιχειρήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: ΚΕΚΔΕ.
- Γκέκας, Ρ. και Μήτσου, Κ. (2010). *Η Ευρωπαϊκή τοπική αυτοδιοίκηση. Συγκριτικά στοιχεία και πολιτικές*. Αθήνα: ΕΕΤΑΑ.
- Διαμαντούρος, Ν. (2000). *Πολιτισμικός διίσχυς και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*. (μτφ.: Δ. Α. Σωτηρόπουλος). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- ΕΕΤΑΑ (2013). *Οι δήμοι σε αριθμούς*. Αθήνα: ΚΕΔΕ-ΕΕΤΑΑ.
- Ελεγκτικό Συνέδριο (2011). *Ετήσια έκθεση οικονομικού έτους 2009*. Αθήνα: Ελεγκτικό Συνέδριο.
- Ελληνογερμανική Συνέλευση (2014). *Δημιουργούμε μαζί - Έκθεση της Ελληνογερμανικής Συνέλευσης (KS-DGV)*. Βερολίνο: Γραφείο Διασύνδεσης του Εντεταλμένου της Ελληνογερμανικής Συνέλευσης.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). *Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση - Μία Λευκή Βίβλος*. COM(2001) 428 final - OJ C 287. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). *Ένα πλαίσιο για τις τριμερείς στοχοθετημένες συμβάσεις μεταξύ της ένωσης, των κρατών και των αρχών περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης*. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2008). *Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης: Φορείς ανάπτυξης*. Βρυξέλλες: 8.10.2008.
- Επιτροπή των Περιφερειών (2000). *Νέες μορφές διακυβέρνησης στην Ευρώπη για περισσότερη δημοκρατία, πιο κοντά στον πολίτη (διακήρυξη)*. *Τετράδια Αυτοδιοίκησης* (2), σσ. 9-14.
- Επιτροπή των Περιφερειών (2002). *Γνωμοδότηση για τη Λευκή Βίβλο για την Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση και την ανακοίνωση για ένα νέο πλαίσιο συνεργασίας σε δραστηριότητες της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της πληροφόρησης και επικοινωνίας*. CDR 103/2001 (COM(2001) 428 τελικό, COM(2001) 354 τελικό).

- Βρυξέλλες: Επιτροπή των Περιφερειών.
 Επιτροπή των Περιφερειών (2003α). *Ο ρόλος των τοπικών και περιφερειακών αρχών στην Ευρωπαϊκή οικοδόμηση*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ (C 73).
- Επιτροπή των Περιφερειών (2003β). Η συνέχεια της Λευκής Βίβλου για την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση. *Γνωμοδότηση*, Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ (C 256).
- Επιτροπή των Περιφερειών (2009). *Λευκή Βίβλος για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C 211).
- Επιτροπή των Περιφερειών (2010α). *Λευκή Βίβλος για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση - Έκθεση διαβουλεύσεων*. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Περιφερειών (CdR 25/2010).
- Επιτροπή των Περιφερειών (2010β). Ο ρόλος των τοπικών και των περιφερειακών αρχών στη μελλοντική περιβαλλοντική πολιτική. *Γνωμοδότηση*, CdR 164/2010fin. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Περιφερειών.
- Επιτροπή των Περιφερειών (2012). *Καλλιέργεια ενός ευρωπαϊκού πνεύματος πολυεπίπεδης διακυβέρνησης: Συνέχεια της Λευκής Βίβλου της Επιτροπής των Περιφερειών*. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Περιφερειών (CdR 273/2011/Fin 2012).
- Επιτροπή των Περιφερειών (2014). *Ψήφισμα της Επιτροπής των Περιφερειών σχετικά με τον χάρτη για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση στην Ευρώπη*. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Περιφερειών (RESOL-V-012/CoR-2014-01728-00-00-PRESS-TRA (Fr)).
- Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής (2007). *Ενημερωτικό Δελτίο για τις Ευρωπαϊκές Εξελίξεις*. Πανεπιστήμιο Αθηνών (συνεργασία: Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών). Τεύχος 27, Εργαστήριο Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003). *Έκθεση της Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014). *Πρόγραμμα LIFE - Ενημερωτικό δελτίο χώρας*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2001). *Έκθεση σχετικά με τη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής για την Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση*. Επιτροπή Συνταγματικών Υποθέσεων. Τελικό Α5-0399/2001 (COM(2001) 428 - C5 0454/2001 - 2001/2181). Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2003). *Πλαίσιο για τις τριμερείς στοχοθετημένες συμβάσεις*. Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ (C 89E).
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2014). Η αρχή της επικουρικότητας. *Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση*. Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- ΙΤΑ (2006). *Οι έλεγχοι στους ΟΤΑ. Προτάσεις για τον εξορθολογισμό και την αποτελεσματικότητα του συστήματος*. Αθήνα: ΙΤΑ.
- ΙΤΑ (2008α). *Το σύστημα διακυβέρνησης των νέων πρωτοβάθμιων ΟΤΑ*. Αθήνα: ΙΤΑ.
- ΙΤΑ (2008β). *Η θωράκιση της αιρετής περιφερειακής αυτοδιοίκησης με φορολογικούς πόρους*. Αθήνα: ΙΤΑ.

- ΙΤΑ (2008γ). *Μελέτη για την οργανωτική αναδιάρθρωση και λειτουργική αναβάθμιση της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης*. Αθήνα: ΙΤΑ.
- ΙΤΑ (2009). *Μελέτη για τη λειτουργική αναβάθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης εν' όψει της διοικητικής μεταρρύθμισης*. Αθήνα: ΙΤΑ.
- ΙΤΑ (2016). *Τριετής στρατηγική μεταρρυθμίσεων στη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση 2016-2018*. Αθήνα: ΙΤΑ.
- Ιωακείμης, Π. (1998). *Ευρωπαϊκή Ένωση και ελληνικό κράτος - Επιπτώσεις από τη συμμετοχή στην ενοποιητική διαδικασία*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Καραγιώργου, Β. (2007). Το θεσμικό πλαίσιο της διαχείρισης των υδάτινων πόρων στην Ελλάδα και η συμβολή της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας: Ελλείμματα, προκλήσεις και προοπτικές. Στο Γ. Παννακούρου, Γ. Κρεμλής και Γ. Σιούτη (επιμ.), *Η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006* (σελ. 175-212). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Καρυπίδου, Μ. (2007). *Η επιχειρηματική δραστηριότητα των ΟΤΑ: Δημοτικές και κοινωνικές επιχειρήσεις*. Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών. (1988). *Δημόσια διοίκηση: Έκθεση για το πρόγραμμα 1988-1992*. Στο Α. Μακρυδημήτρης, και Ν. Μιχαλόπουλος (επιμ.), *Εκθέσεις εμπειρογνομόνων για τη δημόσια διοίκηση: 1950-1998* (σελ. 429-556). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (1990). *Τοπική αυτοδιοίκηση*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).
- Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (1991). *Περιφερειακή πολιτική*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).
- Κιόχος, Π. (1993). *Περιγραφική στατιστική*. Αθήνα: Interbooks.
- Κουταλάκης, Χ. (2012α). *Γιατί δεν εφαρμόζονται οι νόμοι; Θεωρία και πρακτική της περιβαλλοντικής συμμόρφωσης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουταλάκης, Χ. (2012β). Ο Καλλικράτης και η διαχείριση των στερεών αποβλήτων. *Περιφέρεια*, 1, σελ. 57-70.
- Κουταλάκης, Χ. (2014). Το πρόγραμμα Καλλικράτης και η λειτουργική ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης. *Περιφέρεια*, Ειδικό τεύχος 1, σελ. 33-41.
- Κουταλάκης, Χ. (2016). Η μεταρρύθμιση της τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης. Στο *Μεταρρύθμιση στη δημόσια διοίκηση και ανάπτυξη: Εμπειρίες και προτάσεις* (σελ. 109-115). Αθήνα: Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους.
- Κουφάκη, Ι. (2007). Το Κοινοτικό δίκαιο της διαχείρισης των αποβλήτων και η εφαρμογή του στην Ελλάδα. Στο Γ. Παννακούρου, Γ. Κρεμλής και Γ. Σιούτη (επιμ.), *Η εφαρμογή του Κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006* (σελ. 213-273). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Κρεμλής, Γ. (2007). Οι περιβαλλοντικές παραβιάσεις της Ελλάδας στη νομολογία του ΔΕΚ. Στο Γ. Παννακούρου, Γ. Κρεμλής και Γ. Σιούτη (επιμ.), *Η εφαρμογή του*

- Κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006* (σελ. 115-136). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Λαδί, Σ., και Νταλάκου, Β. (2010). *Ανάλυση δημόσιας πολιτικής*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Λαμπροπούλου, Μ. και Οικονόμου, Γ. (2013). Προκλήσεις και προοπτικές στη διακυβέρνηση: Θεωρητικά μοντέλα και πολιτικές μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης στην εποχή των μνημονίων. *5ο Συνέδριο διοικητικών επιστημόνων*. Κομοτηνή, 28-30 Νοεμβρίου.
- Λιαργκόβας, Π. και Ανδρέου, Γ. (2007). *Η νέα πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελλάδα. Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σειρά Α: Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Εθνικές Πολιτικές, 2*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Λώλος, Σ. (2001). *Ευρωπαϊκοί διαρθρωτικοί πόροι: Ο ρόλος τους στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- Μαΐστρος, Π. (2009). *Τα τρία κύματα μεταρρυθμίσεων της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα [1975-2015+]*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μακρυδημήτρης, Α. (1986). *Μαθήματα διοικητικής επιστήμης. Θεμελιώδεις κατευθύνσεις στη διοικητική σκέψη και στη θεωρία των οργανώσεων (Τόμ. Ι)*. Αθήνα-Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλα.
- Μακρυδημήτρης, Α. (1991). Χαρακτηριστικά της ελληνικής διοικητικής κρίσης. Στο Α. Μακρυδημήτρης (επιμ.), *Διοικητικές Μελέτες* (σελ. 165-214). Αθήνα-Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλα.
- Μακρυδημήτρης, Α. (1995). Η δημόσια διοίκηση στη Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές. Στο Α. Μακρυδημήτρης (επιμ.), *Προβλήματα Διοικητικής Μεταρρύθμισης* (σελ. 47-64). Αθήνα-Κομοτηνή: Α. Ν. Σάκκουλα.
- Μακρυδημήτρης, Α. (1997). Διοίκηση και αυτοδιοίκηση στο νομό. Στο Κ. Σπανού, Α. Ρήγας και Μ. Σπουρδαλάκης (επιμ.), *Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση - Προσδοκίες και προοπτικές* (σελ. 65-81). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Μακρυδημήτρης, Α. (1999). *Διοίκηση και κοινωνία - Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Μακρυδημήτρης, Α. (2004). *Προσεγγίσεις στη θεωρία των οργανώσεων* (3η εκδ.). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μακρυδημήτρης, Α. (2010). *Δημόσια διοίκηση. Στοιχεία διοικητικής οργάνωσης* (Συνεργασία: Πραβίτα Μ.-Η. - Δ' έκδ.). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Μακρυδημήτρης, Α. και Μιχαλόπουλος, Ν. (επιμ.). (1990). *Εκθέσεις εμπειρογνομώνων για τη δημόσια διοίκηση 1950-1998*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μαραβέγιας, Ν. (1995). Η Περιφερειακή πολιτική. Στο Μ. Μαραβέγιας, και Μ. Τσιμισιζέλης (επιμ.), *Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Μαραβέγιας, Ν. (2001). Περιφερειακή πολιτική και οικονομική και κοινωνική συνοχή. Στο Γ. Δημόπουλος, Ν. Μπαλτάς και Ι. Χασσίδ (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές*

- σπουδές (Τόμ. Β, σσ. 733-768). Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Μαραβέγιας, Ν. (επιμ.). (2011). *Εξευρωπαϊσμός στο μεσογειακό χώρο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μαραβέγιας, Ν. (επιμ.). (2016). *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές*. Αθήνα: Κριτική.
- Μαραβέγιας, Ν. και Ανδρέου, Γ. (2007). Η διαρθρωτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο Ν. Μαραβέγιας, και Μ. Τσινισιζέλης (επιμ.), *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και πολιτικές-50 χρόνια* (σελ. 584-612). Αθήνα: Θεμέλιο.
- ΜΟΔ. (2005). *Έρευνα για τη διαπίστωση της διαχειριστικής επάρκειας των τελικών δικαιούχων*. Αθήνα: ΜΟΔ.
- Μουζέλης, Ν. (1991). *Οργάνωση και γραφειοκρατία. Ανάλυση των σύγχρονων θεωριών*. (επιμ.: Α. Μακρυδημήτρης – μτφ.: Ε. Σοφούλη) Αθήνα: Α. Μαθιουδάκης/Π. Ανδρονόπουλος.
- Μουσουρούλης, Κ. (2010). *Δημόσιες επιλογές – Μία προσωπική αφήγηση. Κοινοτικοί πόροι: Ευκαιρίες και προκλήσεις*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Νίκα, Μ. (2000). *Διάθεση και διαχείριση αστικών αποβλήτων: Υπόθεση Κουρουπητού Χανίων Κρήτης. Διπλωματική εργασία*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Nugent, N. (2012). *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. (Μ. Μενδρινού επιμ.) Αθήνα: Σαββάλας.
- Οικονόμου, Γ. (2012). Πολιτικές επιλογής προσωπικού και αποτελεσματικότητα δημοσίων οργανώσεων: Ποιοτικές και ποσοτικές ενδείξεις, 1951-2012. *2ο Συνέδριο δημόσιας πολιτικής και θεσμών - Κέντρο θεσμών και δημόσιας πολιτικής*. Αθήνα, 13-15 Δεκεμβρίου.
- Οικονόμου, Γ. (2014). Μεταρρύθμιση δομών και πολιτική συνοχής: Το Εκκρεμές της αποτελεσματικότητας. *1ο Συμπόσιο Διδακτορικών Φοιτητών και Νέων Ερευνητών, Κείμενο Εργασίας*. Αθήνα, 21-22 Ιανουαρίου: ΕΛΙΑΜΕΠ.
- ΟΚΕ (2006). *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βελτίωση της Διοικητικής Ικανότητας της Δημοσίας Διοίκησης. Γνώμη της ΟΚΕ επί του Εγγράφου του Υπουργείου Εσωτερικών*. Αθήνα.
- ΟΚΕ (2008). *Δημόσια διοίκηση. Γνώμη της ΟΚΕ*. Αθήνα: ΟΚΕ.
- Παγουλάτος, Γ. (2007). Δημόσια διοίκηση, πολιτικό σύστημα, οικονομία: Οι δομικοί περιορισμοί. Στο Τ. Παννίτσης (επιμ.), *Ελληνική οικονομία: Κρίσιμα ζητήματα οικονομικής πολιτικής* (σελ. 211-222). Αθήνα: Ιστορικό Αρχείο Alpha Bank.
- Παγουλάτος, Γ. (2008). Το κεκτημένο του ελληνικού εξευρωπαϊσμού. Στο Ν. Μαραβέγιας (επιμ.), *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Παρελθόν, παρόν, μέλλον* (σελ. 373-384). Αθήνα: Θεμέλιο.
- Παγουλάτος, Γ., και Μπλαβούκος, Σ. (2006). Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Το κεκτημένο του εξευρωπαϊσμού. Στο Ν. Μαραβέγιας και Θ. Σακελλαρόπουλος

- (επιμ.), *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και Ελλάδα: Οικονομία, κοινωνία, πολιτικές* (σελ. 47-70). Αθήνα: Διόνικος.
- Πάντειο Πανεπιστήμιο και Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού. (2003). *Μητροπολιτική διακυβέρνηση-Στρατηγικό πλαίσιο εφαρμογής σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών.
- Παπαδάκης, Μ. (2010). *Το ζήτημα της απορρόφησης των κοινοτικών κονδυλίων: Η πορεία υλοποίησης, τα προβλήματα και η τροποποίηση του ΕΣΠΑ*. Αθήνα: Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης.
- Πεπονής, Α. (2000). *Ελλάδα και δημοκρατία στη νέα πραγματικότητα*. Αθήνα: Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη.
- ΠΕΤΑ. (2013). *Νέο σύστημα κατανομής των κεντρικών αυτοτελών πόρων (ΚΑΠ) στις περιφέρειες*. Αθήνα: Ένωση Περιφερειών Ελλάδας.
- Quermone, J.-L. (2005). *Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. (μτφ.: Κ. Τσουντας) Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ράντος, Α. (2007). Η επιρροή του Ευρωπαϊκού δικαίου στο ελληνικό δίκαιο περιβάλλοντος. Στο Γ. Γιαννακούρου, Γ. Κρεμλή και Γ. Σιούτη (επιμ.), *Η εφαρμογή του Κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα 1981-2006* (σελ. 89-102). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Σπανού, Κ. (1995). Σε αναζήτηση του εκσυγχρονισμού: Οι πολιτικές προσλήψεων στο δημόσιο και οι μεταρρυθμίσεις τους. Στο Α. Μακρυδημήτρης (επιμ.), *Προβλήματα διοικητικής μεταρρύθμισης* (σελ. 65-94). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Σπανού, Κ. (2001). *Ελληνική διοίκηση και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Συνήγορος του Πολίτη. (2006). *Προσλήψεις στο δημόσιο τομέα - Οι εκτός ΑΣΕΠ διαδικασίες*. Αθήνα: Συνήγορος του Πολίτη.
- Τράπεζα της Ελλάδος. (2001). Ευρωπαϊκοί διαρθρωτικοί πόροι: Ο ρόλος τους στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. *Οικονομικό Δελτίο*, 17, σελ. 25-46.
- Τριανταφυλλοπούλου, Α. (1999). *Οι επιχειρήσεις των οργανισμών πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Τσακατικά, Μ. (2004). Η αχίλλειος πτέρνα των νεο-θεσμικών προσεγγίσεων: Πώς αλλάζουν οι πολιτικοί θεσμοί. *Επιστήμη και Κοινωνία*, 13, σελ. 135-162.
- Τσέκος, Θ. Ν. (2009). Ευρωπαϊκοί ρυθμοί και ελληνικοί τρόποι: Η (αβέβαιη) ελληνική πορεία προς τον (ασαφή) Ευρωπαϊκό διοικητικό χώρο. Στο Α. Πασσάς, και Θ. Τσέκος (Επιμ.), *Εθνική διοίκηση και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: Η ελληνική εμπειρία* (σελ. 93-142). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Τσέκος, Θ. Ν. (2013). Η διοικητική κουλτούρα ως γενεσιουργός αιτία αντιδεοντολογικών πρακτικών. Στο Χ. Κασίμη, Ν. Βρεττάκου, και Γ. Μπάλτας (επιμ.), *Ηθική και δεοντολογία στη σύγχρονη δημόσια διοίκηση* (Τόμ. ΕΚΔΔΑ, σελ. 78-85). Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Τσουκαλάς, Δ. (1996). Η περιφερειακή πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο Θ.

- Γεωργακόπουλος, και Ε. Τσακαλώτος (επιμ.), *Οικονομικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (σσ. 307-346). Αθήνα: Α. Σταμούλης.
- Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣ) (2002). *Δελτίο στατιστικών στοιχείων προσωπικού του δημόσιου τομέα (ετήσια απογραφή)*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣ) (2006). *Δελτίο στατιστικών στοιχείων προσωπικού του δημόσιου τομέα (ετήσια απογραφή)*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣ) (2009). *Δελτίο στατιστικών στοιχείων προσωπικού του δημόσιου τομέα (ετήσια απογραφή)*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Υπουργείο Εσωτερικών (2016α). *Διπλωματία πόλεων Ι. Οι αδελφοποιήσεις των ελληνικών δήμων, 2006-2016*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών (επιμ. Α. Καρβούνης).
- Υπουργείο Εσωτερικών (2016β). *Ανταγωνιστικά Ευρωπαϊκά προγράμματα 2014-2020. Η διατομεακή προσέγγιση*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών (επιμ. Α. Καρβούνης).
- Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2010α). *Αιτιολογική έκθεση για τη νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2010β). *Έκθεση αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων για τη νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2010γ). *Κείμενο δημόσιας διαβούλευσης αρχές νομοθετικής πρωτοβουλίας για τη νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (1997). *Εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου συγκρότηση της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης*. Αθήνα.
- Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2006α). *Τοπική αυτοδιοίκηση στην υπηρεσία του πολίτη, με σταθερούς πόρους και αναπτυξιακή προοπτική. Απολογισμός έργου διετίας - Προγραμματισμός δράσεων για τους στα πρώτου βαθμού*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.
- Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2006β). *Τοπική αυτοδιοίκηση στην υπηρεσία του πολίτη, με σταθερούς πόρους και αναπτυξιακή προοπτική. Απολογισμός έργου διετίας - Προγραμματισμός δράσεων για τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.
- Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (2007). *Εποπτεία των πράξεων των συλλογικών και μονομελών οργάνων των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ*. Εγκύκλιος αριθμ. 11/7666/7.2.2007, Αθήνα.
- Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Υπουργείο

- Εξωτερικών (2007). *Η Ευρώπη των πόλεων και των πολιτών. Πρακτικός οδηγός για τις διεθνείς συνεργασίες των Ο.Τ.Α.*, Αθήνα.
- Υπουργείο Οικονομικών (1992-2015). *Έκθεση προϋπολογισμού οικονομικού έτους (1992 έως 2015)*. Αθήνα: Υπουργείο Οικονομικών.
- Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης (1988). *Δελτίο στατιστικών στοιχείων προσωπικού του δημόσιου τομέα (απογραφή 31.12.1986)*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης. (1991). *Δελτίο στατιστικών στοιχείων προσωπικού του δημόσιου τομέα (απογραφή 31-12-1991)*. Αθήνα: Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης.
- Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης. (1993). *Δελτίο Στατιστικών Στοιχείων Προσωπικού του Δημόσιου Τομέα. Ετήσια Απογραφή*. Αθήνα.
- Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης (1995). *Δελτίο Στατιστικών Στοιχείων Προσωπικού του Δημόσιου Τομέα. Ετήσια Απογραφή*. Αθήνα.
- Φατούρος, Α., και Πλιάκος, Α. (2000). *Κεφάλαια Ευρωπαϊκού Κοινοτικού δικαίου*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Χατζημιάλης, Κ. (1996). Περιφερειακή πολιτική, πολιτικές αλλαγές και η περιθωριοποίηση των περιφερειών του Κοινοτικού νότου. Στο Θ. Γεωργακόπουλος, και Ε. Τσακαλώτος (επιμ.), *Οικονομικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (σελ. 347-378). Αθήνα: Α. Σταμούλης.
- Χλέπας, Ν.-Κ. (1994). *Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις*. Αθήνα-Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας.
- Χλέπας, Ν.-Κ. (1999). *Η τοπική διοίκηση στην Ελλάδα: Ο διαλεκτικός ανταγωνισμός της αποκέντρωσης με την αυτοδιοίκηση*. Αθήνα-Κομοτηνή: Α.Ν. Σάκκουλας.
- Χλέπας, Ν.-Κ. (2000). Αυτοδιοίκηση και αποκέντρωση: Προς αναδιάταξη της “ανταγωνιστικής συναλληλίας”; *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 15, σελ. 36-67.
- Χλέπας, Ν.-Κ. (2001). Τοπική αυτοδιοίκηση. Στο Ε. Σπηλιωτόπουλος και Α. Μακρυδημήτρης (επιμ.), *Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα* (σελ. 65-86). Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Χλέπας, Ν.-Κ. (2005). *Ο δήμαρχος (Τόμ. Ι: Ο δήμαρχος ως αιρετός ηγέτης)*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Χλέπας, Ν.-Κ. (2014). *Δομή και λειτουργία των δήμων στην Ελλάδα*. Βερολίνο: Γραφείο Διασύνδεσης του Εντεταλμένου της Ελληνογερμανικής Συνέλευσης (KS-DGV).
- Χριστοδουλάκη, Κ. (2009). *Αποκέντρωση στα πιο συγκεντρωτικά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μία συγκριτική μελέτη της εφαρμογής της αρχής της εταιρικής σχέσης στην Ελλάδα και την Ιρλανδία. Διδακτορική Διατριβή*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Χριστοδουλάκης, Ν. (2006). *Το Εκκρεμές της σύγκλισης. Πρόοδος-επιβράδυνση-επαναφορά*. Αθήνα: Πόλις.
- Χριστοφιλοπούλου, Π. (1997). Νομαρχιακή διοίκηση και αυτοδιοίκηση στο ελληνικό

πολιτικό σύστημα. Στο Κ. Σπανού, Α. Ρήγος, και Μ. Σπουρδαλάκης (επιμ.), *Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση. Προσδοκίες και προοπτικές* (σελ. 37-64). Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Χριστοφιλοπούλου, Π. (1998). ΠΑΣΟΚ και τοπική αυτοδιοίκηση: Οργανωτική δομή και πολιτικές. Στο *ΠΑΣΟΚ: Κόμμα-κράτος-κοινωνία* (σελ. 195-215). Αθήνα: Πατάκης.

ΛΟΙΠΟ ΥΛΙΚΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Συνέδρια συλλογικών φορέων – Ενώσεις

ΕΝΑΕ (2004). *10ο Τακτικό Συνέδριο*. Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου.

ΕΝΑΕ (2005). *11ο Τακτικό Συνέδριο*. Βουλιαγμένη: 16-18 Δεκεμβρίου.

ΕΝΑΕ (2007). *12ο Τακτικό Συνέδριο*. Δράμα, 6-8 Δεκεμβρίου.

ΕΝΑΕ (2008). *13ο Τακτικό Συνέδριο*. Θεσσαλονίκη, 11-12 Δεκεμβρίου.

ΕΝΠΕ (2013). *Συμπεράσματα και Αποφάσεις 1ου Τακτικού Συνεδρίου*. Αθήνα, 14-15 Φεβρουαρίου.

ΚΕΔΕ (2012). *Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο*. Κομοτηνή, 27-28 Ιανουαρίου.

ΚΕΔΕ (2013α). *Συμπεράσματα Τακτικού Συνεδρίου*. Ιωάννινα, 30-31 Μαΐου.

ΚΕΔΕ (2013β). *Θέσεις του Διοικητικού Συμβουλίου για τα Θεσμικά της Τ.Α. στο Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο*. Ιωάννινα, 30-31 Μαΐου.

ΚΕΔΚΕ (1995). *Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο ΚΕΔΚΕ*. Ρόδος, 23-25 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (1996). *Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο ΚΕΔΚΕ*. Πειραιάς, 7-9 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (1997). *Πρακτικά Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Θεσσαλονίκη, 20-22 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (1999). *Πρακτικά Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Ρόδος, 20-24 Οκτωβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2000). *Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο ΚΕΔΚΕ*. Κως, 2-5 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2001). *Ετήσιο Τακτικό Συνέδριο ΚΕΔΚΕ*. Θεσσαλονίκη, 29 Νοεμβρίου - 2 Δεκεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2003). *Πρακτικά Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Θεσσαλονίκη, 27-29 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2004). *Περιφερειακή Ανάπτυξη, Γ' και Δ' Κ.Π.Σ. και Αυτοδιοίκηση (Πρακτικά Θεματικών Ενοτήτων Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου)*. Ηράκλειο, 21-23 Οκτωβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2005). *Απόφαση Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Ρόδος, 10-12 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2007). *Απόφαση Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Κάστρο Κυλλήνης, 14-16 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2008). *Απόφαση Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Θεσσαλονίκη, 26-28 Νοεμβρίου.

ΚΕΔΚΕ (2010). *Απόφαση Ετήσιου Τακτικού Συνεδρίου*. Αθήνα: Ιανουάριος.

Νομοθεσία (ΕΕ, ελληνική)

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΕΕ C 83, 2010.

- Κανονισμός (ΕΟΚ) (1992). Αριθμ. 1973/1992 του Συμβουλίου. ΕΕ L 206.
- Κανονισμός (ΕΕ) του Ευρ. Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 1083.2006, ΕΕ L 210.
- Κανονισμός (ΕΕ) του Ευρ. Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 1299.2013, ΕΕ L 346.
- Κανονισμός (ΕΕ) του Ευρ. Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 1302.2013, ΕΕ L 347.
- Κανονισμός (ΕΚ) (1996). Αριθμ. 1404/1996 του Συμβουλίου. ΕΕ L 181.
- Κανονισμός (ΕΚ) (2000). Αριθμ. 1655/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. ΕΕ C 374.
- Κανονισμός (ΕΚ) (2004). Αριθμ. 1682/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. ΕΕ L 308.
- Ν. 1256 (1982). Για την πολυθεσία, την πολυαπασχόληση και την καθιέρωση ανωτάτου ορίου απολαβών στο δημόσιο τομέα καθώς και για το Ελεγκτικό Συνέδριο, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 65Α', 31 Μαΐου.
- Ν. 1416 (1984). Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης. *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 18Α', 21 Φεβρουαρίου.
- Ν. 1476 (1984). Διορισμός σε μόνιμες θέσεις του προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ, των ΟΤΑ και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 136Α', 18 Σεπτεμβρίου.
- Ν. 1622 (1986). Τοπική αυτοδιοίκηση - Περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικός προγραμματισμός, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 92Α', 14 Ιουλίου.
- Ν. 1828 (1989). Αναμόρφωση της φορολογίας εισοδήματος και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 2Α', 3 Ιανουαρίου.
- Ν. 1874 (1990). «Κύρωση Υπουργικής Απόφασης, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 18Α', 13 Φεβρουαρίου.
- Ν. 1900 (1990) Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων του δημοτικού και κοινοτικού κώδικα, δευτεροβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, εσόδων δήμων και κοινοτήτων και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 125Α', 17 Σεπτεμβρίου.
- Ν. 2218 (1994). Ίδρυση νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 90Α', 13 Ιουνίου.
- Ν. 2240 (1994). Συμπλήρωση διατάξεων για τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 153Α', 16 Σεπτεμβρίου.
- Ν. 2539 (1997). Συγκρότηση της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 244Α', 4 Δεκεμβρίου.
- Ν. 2647 (1998). Μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στις περιφέρειες και την αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 237Α', 22 Οκτωβρίου.
- Ν. 2672 (1998). Οικονομικοί πόροι της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 290Α', 28 Δεκεμβρίου.

- N. 3345 (2005). Οικονομικά θέματα νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων και ρύθμιση διοικητικών θεμάτων, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 138Α', 16 Ιουνίου.
- N. 3463 (2006). Κύρωση του κώδικα δήμων και κοινοτήτων, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 114Α', 8 Ιουνίου.
- N. 3613 (2007). Ρυθμίσεις θεμάτων Ανεξάρτητων Αρχών, Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης, Σώματος Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 263Α', 23 Νοεμβρίου
- N. 3852 (2010). Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 87Α', 7 Ιουνίου.
- N. 4172 (2013). Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν. 4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 167Α', 23 Ιουλίου.
- N. 4325 (2015). Εκδημοκρατισμός της Διοίκησης - Καταπολέμηση Γραφειοκρατίας και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση. Αποκατάσταση αδικιών και άλλες διατάξεις, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 47Α', 11 Μαΐου.
- Π.Δ. 30 (1996). Κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο νόμου με τίτλο «Κώδικας νομαρχιακής αυτοδιοίκησης» των ισχυουσών διατάξεων για τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, 21Α', 2 Φεβρουαρίου.
- Π.Δ. 315 (1999). Περί του ορισμού του περιεχομένου και του χρόνου ενάρξεως της εφαρμογής του κλαδικού λογιστικού σχεδίου δήμων και κοινοτήτων (ΟΤΑ Α' βαθμού), *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 302Α', 30 Δεκεμβρίου.
- Ανακοίνωση καταχώρησης στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών της σύστασης της Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία «Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ανατολικής Θεσσαλονίκης - Κέντρο Ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας» με δ.τ. «Ανατολική Α.Ε.», *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 2778.1995, τ. ΑΕ & ΕΠΕ, 14 Ιουνίου.
- Ανακοίνωση καταχώρησης στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών της σύστασης της Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία «Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ανατολικής Θεσσαλονίκης - Κέντρο Ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας» με δ.τ. «Ανατολική Α.Ε.», *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 11845.2007, τ. ΑΕ & ΕΠΕ, 11 Οκτωβρίου.
- Ανακοίνωση καταχώρησης στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών της σύστασης της Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία «Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ανατολικής Θεσσαλονίκης - Κέντρο Ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας» με δ.τ. «Ανατολική Α.Ε.», *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 9656.2009, τ. ΑΕ & ΕΠΕ, 5 Αυγούστου.
- Ανακοίνωση καταχώρησης στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών της σύστασης της

- Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία «Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ανατολικής Θεσσαλονίκης - Κέντρο Ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας» με δ.τ. «Ανατολική Α.Ε.», *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 11425.2008, τ. ΑΕ & ΕΠΕ, 7 Οκτωβρίου.
- Τροποποίηση του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Δήμου Περάματος, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 1882Β', 30 Δεκεμβρίου 2005.
- Τροποποίηση του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Δήμου Περάματος, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. 3257Β', 6 Δεκεμβρίου 2012.
- Εκθέσεις, κείμενα και λοιπό υλικό
- CEMR (2011). The number of twinnings in the wider Europe in 2010. Tableau complet des 38 (041110).xls
- Βουλή των Ελλήνων, Εισηγητικές εκθέσεις νόμων: 1416.1984, 1622.1986, 2218.1994, 2240.1994, 2507.1997, 2539.1997, 3852.2010.
- Βουλή των Ελλήνων, Πρακτικά Βουλής, Ζ' Περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας), Σύνοδος Α', Τμήμα Διακοπής Εργασιών Βουλής Θέρους 1990, Συνεδρίαση ΙΘ', Τρίτη, 11 Σεπτεμβρίου 1990.
- Βουλή των Ελλήνων, Πρακτικά Βουλής, Η' Περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας), Σύνοδος Α', Συνεδρίαση ΡΗ', Τρίτη 10 Μαΐου 1994.
- Βουλή των Ελλήνων, Πρακτικά Βουλής, Θ' Περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας), Σύνοδος Β', Συνεδρίαση Κ', Τρίτη 4 Νοεμβρίου 1997.
- Βουλή των Ελλήνων, Πρακτικά Βουλής, ΙΓ' Περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας), Σύνοδος Α', Συνεδριάσεις ΡΚΖ' και ΡΚΗ', Τρίτη-Τετάρτη 25-26 Μαΐου 2010.
- Βουλή των Ελλήνων, Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών, Έκθεση επί του Σχεδίου Νόμου «Ίδρυση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια», Αθήνα, 9 Μαΐου 1994.
- Ελευθεροτυπία* (1999). Εφτά φτωχές περιφέρειες σνομπάρουν τις Βρυξέλλες, 7.7.1999, σελ. 45.
- ΕΛΣΤΑΤ (1991, 2001, 2011). Απογραφή Πληθυσμού. Αθήνα.
- ΕΝΠΕ (2015). *Πρόταση της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας για Μεταφορά Αρμοδιοτήτων από τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις προς τις Περιφέρειες*. Αθήνα: Ένωση Περιφερειών Ελλάδας.
- ΕΝΠΕ (2016). Κοινό Μέτωπο ΚΕΔΕ και Ένωσης Περιφερειών Ελλάδας στα Αυτοδιοικητικά προβλήματα. *Δελτίο Τύπου*. Αθήνα, 12 Μαΐου: ΕΝΠΕ.
- Επιτροπή Ν. 3345.2005. (2016). Αδελφοποιήσεις ΟΤΑ με Σύμφωνη Γνώμη της Επιτροπής Ν. 3345.2005. *Ενημέρωση στοιχείων: 23.8.2016*. Αθήνα: Επιτροπή ν. 3345.2005.
- ΚΕΔΕ (2013). Πρακτικό Συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου της Κ.Ε.Δ.Ε. της 27ης Αυγούστου 2013. Απόφαση υπ' αριθμ. 141 με θέμα: «Έγκριση δαπάνης για λειτουργία του γραφείου στις Βρυξέλλες».
- Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης (2012). Υπ' αριθμ. 680/2012 απόφαση της

Οικονομικής Επιτροπής, Κομοτηνή, 7 Σεπτεμβρίου 2012.
 ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. 2127/Εγκ.2/1998: Νόμος 2539/1997 «Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης».
 Υπουργείο Εσωτερικών, Υπ' αριθμ. 34/62236/6.12.2005, οικ.18398/26.3.2009, 45851/28.11.2011, 450/24.1.2013, 11992/6.4.2015 έγγραφα περί συμμόρφωσης των ΟΤΑ με το νομικό καθεστώς των διεθνών συνεργασιών.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.anatoliki.gr/el/>
http://ec.europa.eu/clima/about-us/mission/index_el.htm
<http://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm>
<http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>
<http://et.diavgeia.gov.gr/>
<http://www.eea.europa.eu/environmental-time-line/1980s>
<http://www.efxini.gr>
<http://www.et.gr/index.php/anazitisi-fek>
<http://www.xanthipress.gr/grafio-stis-vrixelles-apoktoun-i-periferies-i-amth-tha-stegazitis-ipolipes/>
<http://www.ypeka.gr/el-gr/Περιβάλλον>
<https://apografi.gov.gr>
<https://cor.europa.eu/en>
<https://cpmr.org/fr/>
<https://ec.europa.eu/easme/en/life>
<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=el>
<https://portal.cor.europa.eu/egtc/Platform/Pages/welcome.aspx>
<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/All-countries.aspx>
<https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/Pages/default.aspx>
<https://stats.oecd.org>
https://www.ccre.org/en/article/introducing_cemr
<https://www.parliament.gr>
<https://www.twinning.org>
<https://www.kedke.gr/el/index.php>
<https://www.enpe.gr/el/>

Παράρτημα

I. Συνοπτικός κατάλογος ενδεικτικής απόδοσης όρων

Σημείωση: Ο κατωτέρω σύντομος κατάλογος όρων έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο και συνδέεται με το πλαίσιο της μελέτης. Επισημαίνεται ότι δεν προσφέρεται για γενική χρήση.

Bypassing	Παράκαμψη (στο πλαίσιο τήρησης της νομοθεσίας)
Cooperative mobilization	Κινητοποίηση για συνεργατικούς σκοπούς
Channels of mobilization	Διαυλοι/κανάλια κινητοποίησης
Direct/unmediated mobilization	Άπευθείας/αδιαμεσολάβητη κινητοποίηση
Financial mobilization	Κινητοποίηση για χρηματοδοτικούς σκοπούς
Institutional misfit	Θεσμική ασυμβατότητα
Mediated mobilization	Διαμεσολαβούμενη κινητοποίηση
Paradiplomacy	Παραδιπλωματία
Regulative mobilization	Κινητοποίηση για ρυθμιστικούς σκοπούς (άσκηση επιρροής)
Representation/Liaison offices	Γραφεία αντιπροσώπευσης
Subnational authorities	Υποεθνικές αρχές (τοπικές, περιφερειακές, αποσυγκεντρωμένες)
Type of mobilization	Τύπος κινητοποίησης

II. Πίνακας αποδόσεων πόρων στις υποεθνικές αρχές διοίκησης

Έτος	Αποδόσεις σε ΟΤΑ Α'	ΚΑΠ ΟΤΑ Α'	Αποδόσεις σε ΟΤΑ Β'	ΚΑΠ ΟΤΑ Β'	Αποδόσεις σε αποσυγκεντρωμένη διοίκηση	Τακτικά έσοδα, τακτικός προϋπολογισμός (ευρώ)
1992	851.645.858,89					31.167.083.587,59
93	905.829.831,21					29.515.418.473,36
94	813.612.606,24					31.390.861.286,36
95	1.005.940.179,56		743.409.855,36		18.976.200,36	33.074.475.004,89
96	1.210.349.103,79		592.940.427,21		24.759.051,21	33.551.501.926,69
97	1.308.144.415,25		692.201.089,46		229.655.904,02	36.455.347.476,18
98	1.578.556.659,69	1.274.215.633,74	712.970.130,21	0,00	251.940.139,85	39.034.185.870,38
99	1.796.113.153,63	1.491.053.275,79	837.922.675,92	414.412.807,05	255.974.983,14	42.413.830.486,77
2000	1.805.986.393,59	1.506.675.089,85	698.207.865,58	545.080.154,97	256.374.595,10	45.310.035.886,28
01	1.980.812.442,45	1.696.632.839,41	736.615.026,88	466.254.152,85	278.255.462,73	46.795.590.373,74
02	1.978.360.933,04	1.653.634.648,70	776.997.151,07	489.558.827,90	285.215.861,91	48.212.592.968,37
03	2.207.605.265,62	1.888.944.940,96	755.506.420,92	515.199.327,29	292.184.803,67	47.561.723.082,63
04	2.490.097.693,14	2.074.598.496,96	879.212.525,02	579.496.786,86	-	48.741.474.742,84
05	2.752.055.134,83	2.293.808.349,05	1.012.194.842,16	567.715.607,59	-	50.100.454.644,68

06	2.728.432.878,64	2.350.324.470,17	1.177.060.369,67	379.193.056,80	297.862.870,93	51.967.670.873,07
07	2.845.627.234,24	2.408.584.429,53	1.265.906.184,70	424.814.882,53	303.772.156,69	54.603.997.308,17
08	3.002.599.263,89	2.511.224.354,86	1.274.740.881,41	456.153.803,29	297.897.683,26	56.003.582.319,71
09	3.360.900.000,00	2.841.900.000,00	1.416.500.000,00	436.200.000,00	307.619.000,00	53.443.000.000,00
2010	3.233.982.977,98	2.767.851.661,08	1.489.786.630,53	403.674.877,39	289.749.174,77	48.567.999.146,86
11	3.456.476.275,64	3.258.786.424,21	785.768.638,08	785.768.638,08	247.139.546,32	46.357.761.841,21
12	2.380.071.556,14	2.185.306.145,89	546.690.754,16	546.690.754,16	180.185.776,08	43.863.647.069,18
13	2.648.405.369,36	2.164.362.372,61	501.412.301,17	424.950.601,29	166.457.444,14	43.344.226.122,70
14	2.547.009.420,72	2.172.840.876,52	482.005.073,37	403.874.807,42	189.906.817,82	45.761.613.814,27
2015	2.437.058.131,21	2.091.817.706,10	630.587.369,93	556.668.201,23	161.314.370,47	47.691.131.355,91

(Σταθερές τιμές 2009=100, ΕΛΣΤΑΤ, ΔΤΚ)

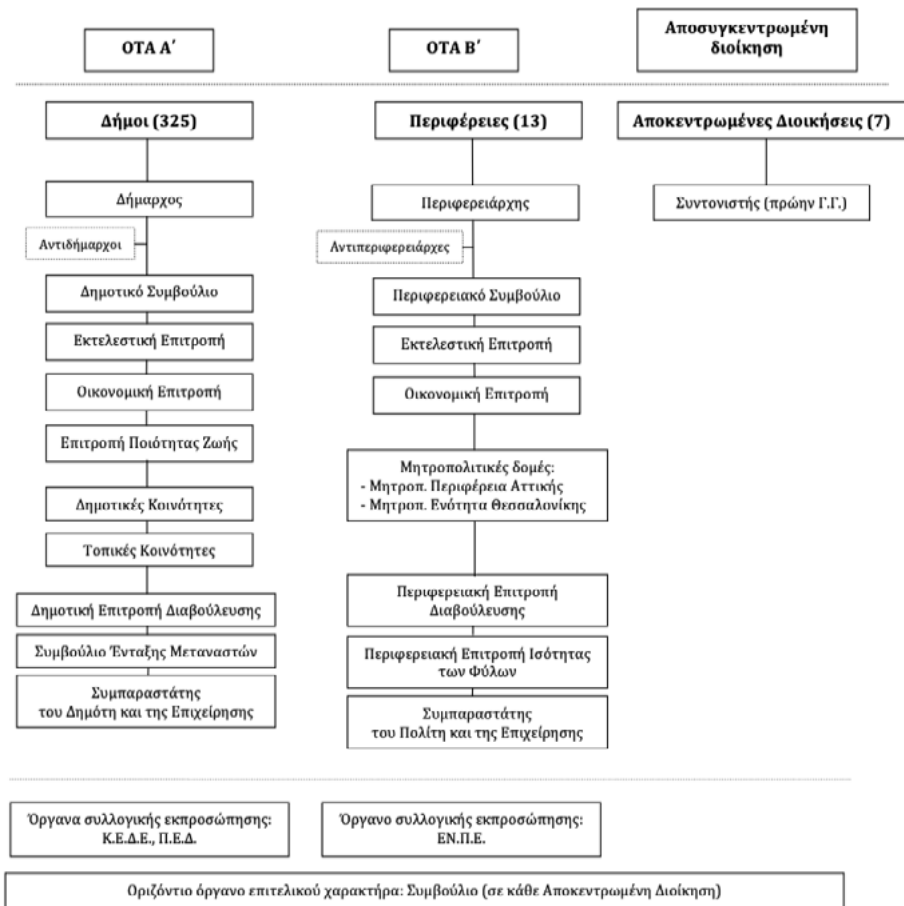
III. Περίγραμμα αρμοδιοτήτων αυτοδιοικητικών και αποσυγκεντρωμένων αρχών διοίκησης, 2013

	Αυτοδιοίκηση		Αποσυγκεντρωμένες Αρχές
	Α' βαθμός	Β' βαθμός	
1. Υποδομές	Κατασκευή και συντήρηση κτιρίων, πάρκων, δημόσιων χώρων, τοπικού οδικού δικτύου. Πολεοδομικός σχεδιασμός, έκδοση αδειών κτιρίων και έλεγχος, σχεδιασμός και ρύθμιση κυκλοφορίας-στάθμευσης οχημάτων.	Κατασκευή και συντήρηση κτιρίων και επαρχιακού (περιφερειακού) οδικού δικτύου, πολεοδομικός σχεδιασμός, Προγραμματισμός, έκδοση αδειών και έλεγχος συγκοινωνίας (τεχνικός έλεγχος οχημάτων-ΚΤΕΟ)	Εκτέλεση ποιοτικών ελέγχων στα εκτελούμενα έργα, προγραμματισμός και εφαρμογή χωροταξικής και πολεοδομικής πολιτικής.
2. Περιβάλλον	Προστασία περιβάλλοντος, διαχείριση απορριμμάτων, ύδρευση, άρδευση, αποχέτευση, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.	Προστασία περιβάλλοντος, διαχείριση ακτών, διαχείριση απορριμμάτων, μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων.	Προστασία περιβάλλοντος, προγραμματισμός και εφαρμογή πολιτικής για βιώσιμη ανάπτυξη, προστασία και διαχείριση υδάτων, προστασία δασών και δασικών εκτάσεων, αναδασώσεις, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Αναδασμοί, γεωργικές εκμεταλλεύσεις, αλιεία, θήρα. Αξιοποίηση ορυκτών πόρων.
3. Εκπαίδευση	Συντήρηση και διαχείριση σχολικών κτιρίων, εκπαίδευση ενηλίκων, επαγγελματική κατάρτιση.	Κατασκευή σχολικών αιθουσών, μεταφορά μαθητών, επαγγελματική κατάρτιση.	-
4. Πολιτισμός	Δημοτικά πνευματικά/πολιτιστικά κέντρα, μουσεία, αιθουσες τέχνης και εγκαταστάσεις άθλησης.	Πολιτιστικά κέντρα, εγκαταστάσεις άθλησης, έκδοση αδειών πολιτιστικών εκδηλώσεων και έλεγχος.	-
5. Κοινωνική πρόνοια	Νηπιαγωγεία και παιδικοί σταθμοί, κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων, προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης.	Υλοποίηση κοινωνικών προγραμμάτων, έκδοση αδειών και έλεγχος ιδιωτικών κέντρων και μονάδων πρόνοιας.	Κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών, προσφύγων και ατόμων υπό διεθνή προστασία. Αξιολόγηση φορέων πρόνοιας.

6.	Υγεία	Τοπικά κέντρα υγειονομικής βοήθειας.	Προστασία και έλεγχος δημόσιας υγείας, χορήγηση και έλεγχος αδειών ιδιωτικών κέντρων υγείας.	Θέματα υγείας, εργασίας. Έλεγχος κυκλοφορίας φαρμακευτικών ιδιοσκευασμάτων- προϊόντων αρμοδιότητας ΕΟΦ.
7.	Οικονομική ανάπτυξη	Έκδοση αδειών και έλεγχος καταστημάτων και μικρών επιχειρήσεων (τριτογενής τομέας), ίδρυση δημοτικών επιχειρήσεων και αναπτυξιακών εταιρειών.	Έκδοση αδειών και εποπτεία τοπικής οικονομικής δράσης και επαγγελματών, διαχείριση και υλοποίηση χωρικών αναπτυξιακών προγραμμάτων (ΕΣΠΑ, 2011), ίδρυση νομαρχιακών-περιφερειακών επιχειρήσεων και αναπτυξιακών οργανισμών, (Περιφερ. ταμεία ανάπτυξης-ΠΤΑ).	-
8.	Δημόσια τάξη-ασφάλεια	Δημοτική αστυνομία.	Σχεδιασμός-συντονισμός πολιτικής προστασίας υπηρεσιών.	Σχεδιασμός, πρόληψη, ενημέρωση και αντιμετώπιση καταστροφών ή καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, συντονισμός υπηρεσιών.
9.	Κρατικές αρμοδιότητες (κατά παραχώρηση ή μη)	Ληξιαρχείο, έκδοση πιστοποιητικών πολιτών, παροχή υπηρεσιών μίας στάσης .	Έκδοση πιστοποιητικών πολιτών, εκτέλεση εκλογικών διαδικασιών, υπηρεσίες μετανάστευσης και αλλοδαπών και υπηρεσίες μίας στάσης.	Εποπτεία, εκκαθάριση, διαχείριση εθνικών κληροδοτημάτων, σχολαίφουσών κληρονομιών, ιδρυμάτων. Θέματα αλλοδαπών και μετανάστευσης: ιθαγένεια, πολιτογράφηση, άδειες διαμονής. Μητρώα αρρένων.

Πηγές: Π.δ. 30.1996 (ΦΕΚ 21^Α)· ν. 3463.2006 (ΦΕΚ 113^Α)· ν. 3852.2010 (ΦΕΚ 87^Α)· π.δ. 142.2010 (ΦΕΚ 235^Α)· Ηlepas and Getimis (2010, σελ. 418).

IV. Θεσμοί διακυβέρνησης στο υποεθνικό επίπεδο (2013)

Πηγή: Ν. 3852.2010, ΦΕΚ 87^{Α'} (επικαιροποίηση έως και: ν. 4325.2015, ΦΕΚ 47^{Α'}).

